

# Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto – selvitys perustamisesta

Lausuntotiivistelmä



Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:9

# Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto – selvitys perustamisesta

## Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriö Helsinki 2021

**Julkaisujen jakelu**

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston  
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-  
arkivet Valto

[julkaisut.valtioneuvosto.fi](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi)

**Julkaisumyynti**

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston  
verkkokirjakauppa**

Statsrådets  
nätbokhandel

[vnjulkaisumyynti.fi](http://vnjulkaisumyynti.fi)

© 2021 tekijät ja oikeusministeriö

ISBN pdf 978-952-259-900-1

ISSN pdf 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021

## Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto – selvitys perustamisesta Lausuntotiivistelmä

<b>Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:9</b>		<b>Teema</b>	Mietintöjä ja lausuntoja
<b>Julkaisija</b>	Oikeusministeriö		
<b>Tekijä/t</b>	Kirta Heine		
<b>Kieli</b>	suomi	<b>Sivumäärä</b>	69
<b>Tiivistelmä</b>	<p>Lausuntopyynnön kohteena olleessa selvityksessä tarkastellaan Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista uutena oikeusapu- ja edunvalvontatoiminnan organisaatiomallina. Kaikki viraston perustamiseen kantaa ottaneet lausunnonantajat kannattivat viraston perustamista. Viraston perustamisen katsottiin mahdollistavan toiminnan nykyistä tehokkaamman ja yhdenmukaisemman kehittämisen sekä toimintojen nykyistä paremman resursoinnin. Palveluja tarvitsevien kannalta uudistuksen arvioitiin tuottavan nykyistä yhdenvertaisempia ja laadukkaampia palveluja. Myös kielellisten oikeuksien toteutuminen tulisi yhden viraston mallissa paremmin huomioiduksi.</p> <p>Paikalliseen ja alueelliseen sidosryhmäyhteistyöhön uudistuksella ei katsottu olevan vaikutusta. Valtakunnalliseen sidosryhmäyhteistyöhön muutoksella olisi positiivinen vaikutus, koska yhteistyöstä olisi vastuussa vain yksi taho.</p> <p>Ehdotetussa rakenteessa ei tunnistettu esteellisyysongelmia, koska oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen itsenäinen asema toimeksiantojen hoidossa ei muuttuisi.</p> <p>Organisaatorakennetta pidettiin perusteltuna ja selkeänä. Talous- ja velkaneuvonnan asema virastossa tulee arvioida tarkasti.</p> <p>Hallinnon arvioitua henkilöstömäärää pidettiin korkeana. Toisaalta useassa lausunnossa todettiin, että resurssit tulee mitoittaa riittäviksi toiminnan alusta alkaen.</p> <p>Viraston hallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti pidettiin perusteltuna tai ainakin mahdollisena.</p>		
<b>Asiasanat</b>	oikeusapu, edunvalvonta, organisaatiomuutokset, hallinnon kehittäminen, päätöksenteko, talous- ja velkaneuvonta		
<b>ISBN PDF</b>	978-952-259-900-1	<b>ISSN PDF</b>	2490-1172
<b>Asianumero</b>	VN/4142/2020	<b>Hankenumero</b>	OM035:00/2020
<b>Julkaisun osoite</b>	<a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-900-1">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-900-1</a>		

## Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet Sammandrag av utlåtandena

<b>Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:9</b>	<b>Tema</b>	Betänkanden och utlåtanden	
<b>Utgivare</b>	Justitieministeriet		
<b>Författare</b>	Kirta Heine		
<b>Språk</b>	finska	<b>Sidantal</b>	69
<b>Referat</b>	<p>I den utredning som varit på remiss granskas möjligheterna att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet som en ny modell för att organisera rättshjälps- och intressebevakningsverksamheten. Alla remissinstanser som tog ställning till frågan om att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet understödde förslaget. Inrättandet av myndigheten ansågs möjliggöra en effektivare och enhetligare utveckling av verksamheten och en bättre fördelning av resurser till de olika funktionerna. Med tanke på dem som behöver tjänster uppskattades reformen ge upphov till mer jämlika tjänster av bättre kvalitet än för närvarande. Också tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna beaktas bättre i en modell med en enda myndighet.</p> <p>Reformen ansågs inte ha några konsekvenser för det lokala och regionala samarbetet med intressegrupper. Ändringen har en positiv inverkan på det nationella samarbetet med intressegrupper, eftersom endast en aktör ansvarar för samarbetet. I den föreslagna strukturen identifierades inga jävsproblem, eftersom rättshjälps- och intressebevakningsbyråernas självständiga ställning vid skötseln av uppdrag inte ändras.</p> <p>Organisationsstrukturen ansågs vara motiverad och tydlig. Ekonomi- och skuldrådgivningens ställning inom myndigheten bör bedömas noggrant.</p> <p>Det uppskattade antalet anställda inom förvaltningen ansågs vara stort. Å andra sidan konstaterades det i flera utlåtanden att resurserna redan från och med att verksamheten inleds bör dimensioneras så att de räcker till. Det ansågs motiverat eller åtminstone möjligt att sköta myndighetens förvaltningsuppgifter på flera orter och i nätverk.</p>		
<b>Nyckelord</b>	rättshjälp, intressebevakning, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, organisationsförändringar, förvaltningsutveckling, beslutsfattande		
<b>ISBN PDF</b>	978-952-259-900-1	<b>ISSN PDF</b>	2490-1172
<b>Ärendenr.</b>	VN/4142/2020	<b>Projektnr.</b>	OM035:00/2020
<b>URN-adress</b>	<a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-900-1">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-900-1</a>		

## Study on the establishment of a National Legal Aid and Guardianship Authority – Summary of opinions

---

<b>Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2021:9</b>		<b>Subject</b>	Memorandums and statements
<b>Publisher</b>	Ministry of Justice, Finland		

---

<b>Authors</b>	Kirta Heine		
<b>Language</b>	Finnish	<b>Pages</b>	69

---

**Abstract**

The study that was the subject of the request for opinions examines the establishment of a National Legal Aid and Guardianship Authority as a new organisational model for legal aid and guardianship activities. All commentators who gave an opinion were in favour of establishing the authority. The establishment of the authority was considered to allow for a more efficient and coherent development of activities and better resourcing of activities than at present. From the point of view of those in need of services, it was thought that the reform would provide more equal and higher quality services. The realisation of linguistic rights would also be taken into account better in the single authority model.

The reform was not considered to have an impact on local and regional stakeholder cooperation. The change would have a positive effect on national stakeholder cooperation, as only one body would be responsible for the cooperation. The proposed structure did not identify disqualification problems, as the independent role of legal aid and public guardianship offices in the management of cases would not change.

The organisational structure was considered to be justified and clear. The role of financial and debt counselling in the authority must be assessed carefully.

The estimated number of staff for administration was considered to be high. On the other hand, several opinions stated that resources should be dimensioned adequately from the outset of activities.

The multi-location and network-based performance of the authority's administration was considered justified or at least possible.

**Keywords** legal aid, public guardianship, financial and debt counselling, organizational innovations, governance improvement, decision-making

---

<b>ISBN PDF</b>	978-952-259-900-1	<b>ISSN PDF</b>	2490-1172
<b>Reference no.</b>	VN/4142/2020	<b>Project no.</b>	OM035:00/2020

---

<b>URN address</b>	<a href="http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-900-1">http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-900-1</a>
--------------------	---

---

# Sisältö

<b>1</b>	<b>Johdanto</b> .....	<b>7</b>
1.1	Selvitys.....	7
1.2	Lausuntopyyntö.....	8
1.3	Lausunnot.....	10
<b>2</b>	<b>Lausunnot kohdittain</b> .....	<b>11</b>
2.1	Kannatatteko Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista ja nykyisistä oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista?.....	11
2.2	Miten arvioitte Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen ja piiriorganisaatiosta luopumisen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?.....	17
2.3	Tulevatko erityisesti julkista oikeusapua koskevat esteellisyyden periaatteet turvatuiksi ehdotetussa virastorakenteessa?.....	21
2.4	Miten arvioitte viraston perustamisen vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden saatavuuteen ja yhdenmukaisuuteen?.....	27
2.5	Pidättekö ehdotettua viraston keskushallinnon organisaatorakennetta perusteltuna?.....	37
2.6	Pidättekö perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti?.....	47
<b>3</b>	<b>Muut selvitystä koskevat lausunnot ja huomiot</b> .....	<b>52</b>
<b>4</b>	<b>Liitteet</b> .....	<b>66</b>
4.1	Lausuntopyyntö.....	66
4.2	Begäran on utlåtande.....	68

# 1 Johdanto

## 1.1 Selvitys

Oikeusministeriö määräsi 2.3.2020 varatuomari Juhani Jokisen selvittämään Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamiseen liittyviä seikkoja. Selvityksen tavoitteena oli selvittää ja arvioida mahdollisen valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamiseen liittyen viraston toiminnan periaatteita ja organisointimalleja.

Selvityksen lähtökohtina oli muun muassa julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan palveluiden saatavuuden ja yhdenvertaisuuden turvaaminen, monipaikkaisen organisaation säilyttäminen, taustatehtävien hoitaminen monipaikkaisesti ja verkostomaisesti sekä kielellisten oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen. Tavoitteena oli myös sektorin keskushallintotehtävien siirtäminen ministeriöstä uudelle virastolle.

Selvityksessä Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto – selvitys perustamisesta (Selvityksiä ja ohjeita 2020:19) esitetään, että Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto olisi päällikövirasto, joka muodostuisi keskushallinnosta sekä oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoista. Virasto olisi kirjanpitoyksikkö. Siirtymäajan jälkeen virastolle voitaisiin antaa myös virkaehtosopimusten neuvotteluvaltaa. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toimipaikkaverkostoon ja niiden itsenäiseen asemaan toimeksiantojen hoitamisessa ei esitetä muutoksia. Toimistojen hallinnollisia tehtäviä ei käytännössä lisättäisi, mutta esittelyjärjestelmän käyttöä ehdotetaan laajennettavaksi.

Virastoon ehdotetaan perustettavaksi hallinnon, talouden ja kehittämisen vastualueet sekä oikeusavun ja edunvalvonnan toimialajohtajien toiminnot. Talous- ja velkaneuvonta säilyisi oikeusaputoimistojen yhteydessä, mutta tehtävää varten olisi keskushallinnossa asiantuntijavirkamies. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ja kuluttajariitalautakunnan keskushallintotehtäviä ei esitetä siirrettäviksi virastoon.



Viraston perustaminen merkitsisi karkean arvion mukaan noin 2,5 miljoonan €:n vuotuista lisärahoitustarvetta.

## 1.2 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausunnon seuraavilta viranomaisilta, organisaatioilta ja järjestöiltä:

(\*):llä merkityiltä saatu lausunto.

(\*\*):llä merkityt ilmoittaneet, etteivät anna lausuntoa tai ettei heillä ole lausuttavaa.

Akava ry  
Ammattiliitto Pro ry (\*)  
Auktorisoidut lakimiehet ry  
Digi- ja väestötietovirasto (\*)  
Eduskunnan oikeusasiamies (\*)  
Etelä-Karjalan kärjäoikeus (\*\*)  
Etelä-Pohjanmaan kärjäoikeus  
Etelä-Savon kärjäoikeus (\*)  
Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (\*)  
Helsingin hallinto-oikeus (\*)  
Helsingin hovioikeus  
Helsingin kärjäoikeus  
Hämeenlinnan hallinto-oikeus (\*\*)  
Itä-Suomen aluehallintovirasto (\*)  
Itä-Suomen hovioikeus  
Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (\*)  
Itä-Suomi hallinto-oikeus  
Itä-Uudenmaan kärjäoikeus  
Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry  
Julkiset Oikeusavustajat ry (\*)  
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry (\*)  
Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (\*)  
Kainuun kärjäoikeus  
Kanta-Hämeen kärjäoikeus (\*)  
Keski-Suomen kärjäoikeus  
Konkurssiasiamiehen toimisto  
Korkein hallinto-oikeus (\*\*)  
Korkein oikeus

Kuluttajariitalautakunta  
 Suomen Kuntaliitto ry (\*)  
 Kymenlaakson käräjäoikeus (\*)  
 Lapin käräjäoikeus  
 Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (\*)  
 Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (\*)  
 Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus  
 Oikeudenkäyntiavustajalautakunta (\*)  
 Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry (\*)  
 Oikeuskanslerinvirasto (\*)  
 Oikeusrekisterikeskus  
 Oulun käräjäoikeus  
 Palkansaajajärjestö Pardia ry  
 Pirkanmaan käräjäoikeus (\*)  
 Pohjanmaan käräjäoikeus (\*)  
 Pohjois-Karjalan käräjäoikeus  
 Pohjois-Savon käräjäoikeus (\*\*)  
 Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri (\*)  
 Pohjois-Suomi hallinto-oikeus (\*\*)  
 Poliisihallitus (\*)  
 Päijät-Hämeen käräjäoikeus  
 Rikosseuraamuslaitos  
 Rovaniemen hovioikeus  
 Satakunnan käräjäoikeus  
 Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK (\*)  
 Suomen Asianajajaliitto (\*)  
 Suomen Lakimiesliitto ry (\*)  
 Suomen tuomariliitto ry (\*)  
 Syyttäjälaitos (\*)  
 Tietosuojavaltuutetun toimisto (\*)  
 Toimihenkilökeskusjärjestö STTK (\*\*)  
 Turun hallinto-oikeus  
 Turun hovioikeus (\*\*)  
 Työtuomioistuin  
 Ulosottolaitos  
 Vaasan hallinto-oikeus  
 Vaasan hovioikeus (\*)  
 Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet  
 Valtioneuvoston oikeuskansleri  
 Valtiovarainministeriö (\*)  
 Varsinais-Suomen käräjäoikeus  
 Ålands tingsrätt/Ahvenanmaan käräjäoikeus

## 1.3 Lausunnot

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä edellisessä kohdassa mainitusti lausunnon 70 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä. Pyydettyjä lausuntoja saapui 38, joista seitsemässä lausuntopyynnön saaja ilmoitti, ettei anna lausuntoa tai ettei heillä ole lausuttavaa. Pyydettyjen lausuntojen lisäksi lausunnon antoivat Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Yleiset edunvalvojat ry, Svenska Finlands folkting ja Ta-kuusäätiö sr. Yhteensä lausuntoja saapui 42.

Tämä lausuntotiivistelmä sisältää koosteen lausuntojen sisällöstä. Kysymyksessä on tiivistelmä eikä lausuntojen koko sisältöä ole toistettu yksityiskohtaisesti. Lausuntoja on tiivistelmää varten lyhennetty, ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty.

## 2 Lausunnot kohdittain

### 2.1 Kannatatteko Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista ja nykyisistä oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista?

**Valtiovarainministeriö** toteaa lausuntonaan, että ehdotus Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisesta ja nykyisistä oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumisesta on sinänsä kannatettava. Selvityksessä on kuvattu laajasti ja hyvin valtionhallinnon virastorakenteen kehittämisessä omaksuttuja periaatteita sekä ajankohtaisia relevantteja hankkeita samoin kuin jo toteutettuja verrokkiuudistuksia, kuten esim. Digi- ja väestötietoviraston ja Syyttäjälaitoksen perustaminen. Selvityksen ehdotukset ovat kokonaisuutena hyvin linjassa viimeaikaisen virastorakenteiden kehityksen kanssa ja pohjautuvat varsin kattavaan eri vaihtoehtojen kartoittamiseen.

Selvityksen kohteena olevaan toimintaan ja selvityksessä tehtävään ehdotukseen tulevasta organisoinnista sisältyy kuitenkin eräitä erityispiirteitä, jotka vaativat vielä tarkempaa pohdintaa ja eri toteutusvaihtoehtojen vertailua siinä vaiheessa, jos selvityksen pohjalta edetään lainsäädäntömuutosten valmisteluun. Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan vielä huomiota vaativia kysymyksiä on eritelty muiden lausuntopyyntöissä esitettyjen kysymysten yhteydessä.

**Eduskunnan oikeusasiamies** toteaa lausunnossaan, että nykyinen oikeusapua ja edunvalvontaa koskeva organisaatiomalli perustuu vuonna 2016 toteutettuun rakenneuudistukseen, jota täydennettiin vuoden 2019 alussa siirtämällä myös talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen oikeusapu- ja edunvalvontapiirien oikeusaputoimistojen tehtäväksi. Uuden valtakunnallisen viraston perustamisessa olisi siis kysymys hiljattain käyttöön otetun organisaatorakenteen uudistamisesta.

Nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien rajat vastaavat vuoden 2016 hovioikeuspiirien rajoja. Piirit ovat itsenäisiä virastoja ja sellaisina yleisesti arvioiden jo nykyisellään melko suuria. Kuudessa oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä työskentelee yhteensä noin 1 200 ihmistä. Kaikissa hovioikeuksissa yhteensä työskentelee noin 450 henkilöä.

Oikeusapu, velkaneuvonta ja edunvalvonta eivät kuulu erottamattomasti – tai edes kovinkaan luontevasti – yhteen. Toiminnallisia päällekkäisyyksiä ei ole eikä synergia-etujakaan aineellisten kysymysten osalta ole saavutettavissa. Varsin erilaisten julkisten palvelujen ja toimintojen sovittaminen samaan organisaatioon vain yksikkökokojen suurentamiseksi ei välttämättä edistä hyvän hallinnon periaatteiden toteutumista käytännössä. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien ja oikeusaputoimistojen toiminnassa oikeusasiamies ei kuitenkaan ole toistaiseksi havainnut merkittäviä ongelmia.

Jos tavoitteena on uuden valtakunnallisen viraston perustaminen, voidaan pohtia, eivätkö oikeusapu (noin 400 työntekijää), edunvalvonta (noin 600 työntekijää) ja velkaneuvonta (noin 200 työntekijää) jo sellaisenaan olisi tarpeeksi suuria kokonaisuuksia useammankin valtakunnallisen viraston perustamiseksi; verrattuna esimerkiksi syyttäjälaitokseen (540 työntekijää).

Valtion hallintotehtäviin liittyvä valtakunnallinen toimivalta silloinkin, kun tehtävät edellyttävät alueellista tai paikallista läsnäoloa, on sinänsä kannatettava tavoite kaikilla hallinnonaloilla. Valtakunnalliset työpinnat ovat omiaan helpottamaan virkamiesten työtaakkaa ja lisäämään virkamiesten yhdenvertaisuutta sekä tehostamaan hallintoa. Valtakunnallisen toimivallan ja valtakunnallisten työpintojen luominen ei kuitenkaan välttämättä edellytä yhden viraston mallia, vaan työt olisi virastojen ja virkamiesten kesken tasattavissa ilman sitäkin.

Vaikuttaa siltä, että nykyisessä valtakunnallisten virastojen perustamiseen johtavassa suuntauksessa on kysymys samantapaisesta – joskin lopputulokseltaan vastakkaisesta – kehittämishankkeesta, joka johti 1990-luvun alussa keskusvirastojen lakkauttamiseen ja yksiportaiseen ministeriöhallintoon siirtymiseen. Kumpaan kehityskulkua on perusteltu hallinnon ja palvelujen tehostamisella ja byrokratian karsimisella.

Hallinnon hajauttamiskomitean mietintö vuodelta 1986 (KM 1986:12) sisälsi ehdotuksia valtion keskushallinnon rakenteen kehittämiseksi ja tehtävien ja toimivallan siirtämiseksi keskushallinnosta alue- ja paikallishallintoon. Desentralisaatiota pidettiin oikeana keinona julkisten palvelujen oikeaan kohdentamiseen sekä julkisen sektorin palveluhenkisyden, tuottavuuden ja tehokkuuden kasvattamiseen.

Nyt kehitys näyttää menevän toiseen suuntaan. Kun hajauttamisen ja sillä saavutettavan ketteryyden ja pienten yksiköiden vastuun katsottiin 1980-luvulla vähentävän byrokratiaa ja lisäävän valtionhallinnon tuloksellisuutta, valtakunnallisten virastojen perustamisen katsotaan nyt tuottavan samat edut. Nyt tärkeänä pidetään tehtävien siirtämistä (palauttamista) ministeriöistä (uusille) keskusvirastoille, ja myös kollegiot on otettu taas käyttöön (esim. Tuomioistuinviraston johtokunta).

Oikeusasiamiehen tehtäviin ei kuulu sen arvioiminen, miten julkinen hallinto tulisi tarkoituksenmukaisimmalla ja tuloksekkaimmalla tavalla kulloinkin järjestää. Totean kuitenkin sen, etteivät muutaman vuoden välein toistuvat organisaatiomuutokset yleensä käytännössä edistä mahdollisuuksia toteuttaa hyvää hallintoa.

**Vaasan hovioikeus** kannattaa ehdotusta. Viime vuosien aikana valtion virastoissa on viety läpi useita organisaatiouudistuksia (Syyttäjälaitos, Tuomioistuinvirasto, Valtakunnavoudinvirasto), joilla on pyritty purkamaan moniportaisia hallinnollisia rakenteita sekä pyritty tehostamaan ja järjeistämään organisaatioiden toimintaa. Valtionhallinnon virastorakennetta koskevat linjaukset puoltavat suunniteltua organisaatiomuutosta.

**Etelä-Savon kärjäoikeus** kannattaa viraston perustamista varauksellisesti. Valtionhallinnossa aikaisemmin toteutetut linjaukset kuten tuomioistuinviraston ja ulosottoviraston perustaminen sekä syyttäjälaitoksessa tehdyt muutokset puoltavat suunniteltua muutosta. Oikeus- ja edunvalvontaviraston perustaminen nostaisi oletettavasti myös ko. alojen profiilia. Nykyiset oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ovat turha väliporras siinä tapauksessa, että muutos toteutetaan ja näin ollen kannatamme niistä luopumista. Lopullista ratkaisua tehtäessä tulee kuitenkin kriittisesti ottaa huomioon viraston perustamisesta koituvat hyödyt suhteessa kustannuksiin, jotka selvityksen mukaan ovat merkittävät.

**Kanta-Hämeen kärjäoikeus** kannattaa ehdotusta. Hallinnollisten tehtävien keskittäminen on tarkoituksenmukaista.

**Kymenlaakson kärjäoikeus** kannattaa viraston perustamista. Tuomioistuinviraston perustaminen ja sen hyvä toiminta alusta alkaen on osoittanut, kuinka tärkeitä nämä uudistukset ovat.

**Pohjanmaan kärjäoikeus** kannattaa yleisellä tasolla.

**Helsingin hallinto-oikeus** katsoo, että ehdotusta voidaan pitää kannatettavana. Keskusviraston perustamista ja jatkossa myös ministeriölle kuuluvien tehtävien siirtämistä virastolle voidaan pitää luontevana järjestelyinä, kun otetaan huomioon, että tämän tyyppinen hallintotapa on käytössä muutoinkin oikeushallinnossa (vrt. tuomioistuinvirasto). Riittävän vahvan keskushallinnon voidaan otaksua pystyvän paremmin vastaamaan myös tulevaisuuden haasteisiin muun muassa toimintojen kehittämisen osalta.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** kannattaa ehdotusta. Esitys on valtionhallinnon virastorakenteen kehittämistä koskevien linjausten mukainen.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** kannattaa ehdotusta.

**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** kannattaa selvityksen mukaista viraston perustamista.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** kannattaa ehdotusta. Piirillä ei kuitenkaan ole voimakasta kantaa suuntaan taikka toiseen, koska nykyjärjestelmä on toimistojen ja substanssityön kannalta toimiva ja viraston perustaminen herättää monia kysymyksiä. Uudistuksessa on kysymys hallinnollisesta muutoksesta, jolla ei juuri-kaan pitäisi olla vaikutusta substanssityöhön. Vastaavilla hankkeilla muilla hallinnon-aloilla on kuitenkin koettu olevan asiakkaiden ja yhteistyötahojen asemaa heikentäviä vaikutuksia. Substanssityön ja toimistoihin mahdollisesti siirtyvän hallinnollisen työn riittävään resursointiin tulee kiinnittää huomiota.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** kannattaa ehdotusta, mikäli resurssit mitoitetaan tosiasiallisten tarpeiden mukaisesti. Lisäksi tulee luoda rakenne, jolla mahdollistetaan reaaliaikainen vuoropuhelu toimistojen ja keskushallinnon kesken myös kiireellisissä asioissa. Rakenteen tulee mahdollistaa selkeät toimivalta-suhteet asioissa, joissa edellytetään vuoropuhelua oikeusapu- ja edunvalvontatoimialojen kesken, esimerkkinä yhteiset toimitilat.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvonta** kannattaa selvityksen mukaisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista ja oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista.

Uusi rakenne mahdollistaa yhtenäisen ja asiantuntevan keskushallinnon toiminnan sekä ydintoimintojen hoitamisessa vahvat oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot. Keskushallinnon kehityksen lisäksi toimistoja on vahvistettava keskushallinnon tehtävien kumppanina ja substanssin toteuttajana.

**Ålands rätts hjälps- och intressebevakningsbyrå** understöder inrättandet av en rätts hjälps- och intressebevakningsmyndighet och slopandet av de nuvarande rätts hjälps- och intressebevakningsdistrikten.

**Syyttäjälaitos** toteaa, että Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustaminen on linjassa oikeusministeriön hallinnonalan eri sektoreita ja valtionhallinnon virastoja koskevien linjausten ja kehityksen kanssa, joiden tavoitteena on yhdenmukaistaa toimintaa ja vahvistaa edellytyksiä ydintehtävien tulokselliseen hoitamiseen. Tällä perusteella Syyttäjälaitos pitää ehdotusta kannatettavana.

**Digi- ja väestötietovirasto** kannattaa oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista. Julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan hallinto selkeytyisi ja yksinkertaistuisi. Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto myös edustaisi oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan kokonaisuutta ministeriön sijasta, mikä on käytännössä tehokkaampaa ja yksinkertaisempaa.

**Itä-Suomen aluehallintoviraston** näkemyksen mukaan selvitysmiehen ehdotus on selvityksestä ilmenevien taustatietojen valossa kannatettava. Ehdotus selkeyttäisi hallinnon alan nykyistä organisoitumista. Ehdotus olisi myös yleisellä tasolla linjassa jo toteutettujen valtion virastojen hallinnon uudistusten kanssa, joskin organisoitumisvoissa on eri hallinnonaloilla jonkin verran eroja. Viraston perustaminen mahdollistaa oikeusapu- ja edunvalvontatoimen nykyistä tehokkaamman ja yhdenmukaisemman kehittämisen sekä toimintojen nykyistä paremman resurssoinnin. Oikeusavun hakijoiden kannalta uudistuksen voidaan arvioida tuottavan nykyistä yhdenvertaisempia ja laadukkaampia palveluja.

**Poliisihallitus** katsoo, että poliisille kyseisellä organisaatiomallilla ei ole juuri merkitystä, mutta etuja voi tulla esimerkiksi keskushallintoviranomaisten keskusteluyhteyden helpottumisella. Täten Poliisihallitus kannattaa Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista ja oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista, mikäli alueelliset palvelut eivät uudistuksen myötä heikkene. Tällä palveluiden turvaamisella on erityistä merkitystä poliisiyksiköille.

**Suomen ammattiliittojen keskusjärjestö SAK ry** (jäljempänä SAK ry) katsoo, että ehdotus on kannatettava, koska selvityksessä ehdotettu malli ei tarkoita oikeusapua tarjoavien alueellisten toimistojen vähentymistä. Muistiossa on todettu esim. sivulla 95, että ”toimistojen ja toimipaikkojen sijaintiin tai lukumäärään ei tarvitsisi tehdä muutoksia organisaatioratkaisun vuoksi”. Ehdotetussa mallissa on sen piireistä luopumisen myötä jätetty auki tosiasiallinen mahdollisuus jatkossa tarkastella nykyistä toimistojen lukumäärää. SAK lausuu, että nykyinen toimintamalli toimistojen määrän osalta on toimiva, eikä sitä ole tarkoituksenmukaista vähentää. Myös ehdotuksen perusteissa on todettu nykyinen alueverkosto toimivaksi. Nykyinen lainsäädäntötapa säädettyine oikeusapupiireineen takaisi toki paremmin nykyisen palvelumallin alueellisesti. Oikeudellisten palvelujenkin osalta tulee toteuttaa myös riittävää palvelujen läheisyysperiaatetta, jotta kansalaisilla on mahdollisuus saada näitäkin palveluja kohtuullisen läheltä.

Uudistuksen etuina on mainittu eräiden toimintojen automatisointi ja yleinen kehittäminen, jotka lisäävät tietyiltä osin tehokkuutta. Tämä ei kuitenkaan saa tarkoittaa, että oikeusapupalveluja tarjoavien toimistojen henkilömäärää vähennetään nykyisestään esim. keskitettyjen palvelutoimintojen tuottamiseksi, koska nykyinenkin toimistojen



henkilömäärä on yleisesti tunnustettu liian vähäiseksi. Uudistus on myös omiaan yhdenmukaistamaan oikeusaputoimistojen käytäntöjä ja yhtenäistämään niiden kehitystä tulevaisuudessa kehittämällä mm. samanlaisia palvelukriteerejä ja yhteisiä tukitoimintoja. Hallintotehtävien siirtäminen toimistoilta uudelle virastolle mahdollistaa osaltaan toimistojen mahdollisuuden keskittyä ydintehtäviinsä.

**Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry / Personalföreningen vid Justitieförvaltningen PJF rf** (jäljempänä OHK ry) kannattaa esitystä ja toivoo, että muutos yhtenäistää ja selkeyttää mahdollisimman paljon nykyistä organisaatiota ja parantaa henkilöstön toimintaympäristöä ja asiakkaille tarjottavaa palvelua. Tämän toteutuminen edellyttää luonnollisesti huolellista ja yhdessä henkilöstön kanssa tehtyä suunnittelua.

**Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry** (jäljempänä JHL ry) kannattaa ehdotusta. Nykyinen organisaatio ei toimi kaikilta osin tehokkaasti ja virastojen toimintatavoissa on eroja, mikä aiheuttaa epätasa-arvoa henkilöstön kohtelussa.

**Ammattiliitto Pro ry** kannattaa uudistusta. Piirijaosta voidaan luopua. Valtakunnallinen toimivalta antaa mahdollisuuden resurssien joustavampaan käyttöön.

**Suomen Asianajajaliitto** kannattaa viraston perustamista ja oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista.

**Suomen Kuntaliitto** toteaa, että viraston perustaminen on kannatettavaa, kunhan se ei vaaranna paikallisten oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen laatua ja saatavuutta kuntakentän eri osissa.

**Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry** (jäljempänä Suomen Lakimiesliitto) kannattaa oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista päällikkövirastona, mikä täydentää hyvin oikeushallinnon kokonaisuuden organisaatiouudistusta. Erilaisien hallinnollisten tehtävien keskittäminen on resurssisyistä perusteltua.

**Suomen tuomariliitto - Finlands domareförbund ry** (jäljempänä Suomen tuomariliitto) kannattaa viraston perustamista. Tuomariliitto on antanut aiemmasta oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista koskevasta selvityksestä 15.2.2019 lausunnon (VN/6624/2018), jossa viraston perustamista on myös kannatettu.

**Julkiset oikeusavustajat ry** kannattaa viraston perustamista. Nykyisen toimipaikaverkoston säilyttäminen sekä oikeusavussa ja edunvalvonnassa on tärkeää, kuten selvityksessä esitetäänkin

## 2.2 Miten arvioitte Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen ja piiriorganisaatiosta luopumisen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

**Valtiovarainministeriö** toteaa lausuntonaan, että ehdotukseen ei tästä näkökulmasta sisälly merkittäviä riskejä tai heikkouksia. Positiivisia vaikutuksia voi sen sijaan valtakunnallisella tasolla muodostua sitä kautta, että virastosta muodostuu nykyistä selkeämmin yksi ja yhtenäinen kyseisistä tehtävistä vastaava kokonaisuus, ja se pystyy todennäköisesti toimimaan vaikuttajana ja tekemään sidosryhmäyhteyttä tehokkaammin ja vaikuttavammin kuin nykyiset kuusi alueellista piiriorganisaatiota.

**Eduskunnan oikeusasiamies** toteaa selvityksen perusteella jäävän epäselväksi, mitä sidosryhmillä tai sidosryhmäyhteistyöllä tässä yhteydessä tarkoitetaan. Mikäli sidosryhmillä tarkoitetaan esimerkiksi Valtoria, Palkeita tai Senaatti-kiinteistöjä, voisi yhden viraston malli yhtäältä helpottaa, mutta toisaalta myös haitata oikeusaputoimistojen tuottamaa palvelutoimintaa.

Eduskunta on hiljattain todennut, ettei Senaatti-kiinteistöjen monopoliasema suhteessa valtiovuokralaisiin perustu lakiin ja että virastot voivat hankkia toimitilansa myös vapailta markkinoilta (PuVM 2/2020 vp, PeVL 34/2020 vp ja HaVL 20/2020 vp). Esimerkiksi toimitilojen osalta voisikin olla perusteltua noudattaa läheisyysperiaatetta eikä viedä päätöksentekoa valtakunnalliselle tasolle. Läheisyysperiaatteen mukaan valinnat ja ratkaisut tulisi tehdä mahdollisimman lähellä käytännön toimintaa ja sen vuoksi hallinnossa käsitellä alhaisimmalla mahdollisella tasolla.

**Vaasan hovioikeus** lausuu, että sidosryhmäyhteyden onnistumista edesauttaa se, että toimipaikkaverkoston ei ole esitetty muutoksia ja organisaatio on tarkoitus toteuttaa monipaikkaisesti. Monipaikkainen organisaatio edistää sidosryhmäyhteistyötä. Paikallista sidosryhmäyhteistyötä edesauttaa myös toimipaikkaverkoston pysyvyys.

**Etelä-Savon käräjäoikeuden** käsityksen mukaan paikalliseen ja alueelliseen sidosryhmäyhteistyöhön muutoksella ei ole vaikutusta. Oikeusaputoimistojen määrään ei selvityksen mukaan olisi tulossa muutosta ja paikallinen yhteistyö on tähänkin saakka ainakin tuomioistuinlaitokseen päin toiminut suoraan paikallisen toimiston/toimistojen kautta sekä edunvalvonnan että oikeusaputoimiston osalta. Piiriorganisaatio ei ole ol-

lut aktiivinen ainakaan tuomioistuimen suuntaan emmekä myöskään me itse ole osanneet ottaa piiriorganisaatiota huomioon yhteistyössä. Valtakunnalliseen sidosryhmäyhteistyöhön muutoksella oletamme olevan positiivinen vaikutus, kun yhteistyöstä olisi vastuussa vain yksi taho.

**Kanta-Hämeen kärjäoikeus** toteaa, että Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisella ei vaikuttaisi olevan merkitystä paikallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen, kun toimipaikkaverkostoa ei suunnitella harvennettavan. Sen sijaan alueellisen ja varsinkin valtakunnallisen tason sidosryhmäyhteistyön edellytysten voidaan arvioida parantuvan.

**Kymenlaakson kärjäoikeus** katsoo voitavan arvioida, että sidosryhmäyhteistyö tulee entistä paremmiksi.

**Pohjanmaan kärjäoikeus** katsoo, että muutos voi vahvistaa paikallisten toimistojen vapautta kehittää omaa toimintaansa vastaamaan alueella vallitsevia olosuhteita. Hallinnon keskittäminen ja välitasojen poistaminen on omiaan tehostamaan ydintoimintaa. Edunvalvonnan ja oikeusavun pitämiseen saman katon alla ei ole enää vahvaa perustetta, nämä toiminnot kun eivät luonteeltaankaan sovi erityisen hyvin yhteen.

**Helsingin hallinto-oikeus** toteaa keskusviraston voivan olla sidosryhmäyhteistyön kannalta kokoava voima, joka pystyy tarvittaessa koordinoimaan ja organisoimaan tarvittavaa poikkihallinnollista keskustelua. Tämän tyyppisellä toimialalla, joka perustuu vahvaan riippumattomuuteen, joudutaan väistämättä pysymään erityisesti paikallisessa sidosryhmäyhteistyössä pidättyväisenä ainakin tuomioistuimiin ja syyttäjiin nähden.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoo, että ehdotetulla uudistuksella parannetaan edellytyksiä valtakunnalliselle sidosryhmäyhteistyölle. Selvityksessä ei ehdoteta muutoksia toimipaikkaverkoston ja organisaatio on tarkoitus toteuttaa monipaikkaisesti, mikä tukee hyvää sidosryhmäyhteistyötä myös paikallisella ja alueellisella tasolla.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** mielestä paikallisen ja alueellisen sidosryhmäyhteistyön osalta on olemassa riski, että sidosryhmäyhteistyö heikkenee, mikäli sidosryhmäyhteistyö on nykyisessä organisaatiossa toiminut hyvin. Valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö paranisi ja yhdenmukaistuisi, kun sidosryhmäyhteistyöstä vastaisi yksi virasto.

**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** arvioi tasapuolisuuden kasvavan valtakunnallisesti.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** mielestä sidosryhmäyhteistyö toimii tällä hetkellä hyvin. Piirit vastaavat yhdessä toimistojen kanssa paikallisesta ja alueellisesta sidosryhmäyhteistyöstä ja ministeriö valtakunnallisesta.

Selvityksessä ehdotettu toimialajohtaja on kovin kaukana paikallisesta yhteistyöstä, joten virasto vastaisi vain valtakunnallisesta yhteistyöstä ja paikallinen sidosryhmäyhteistyö jäisi toimistojen vastuulle. Paikallisen sidosryhmäyhteistyön merkitys koetaan suuremmaksi edunvalvonnassa ja riittävän resursoinnin huomioimista pidetään tärkeänä. Oikeusavun sidosryhmäyhteistyön arvioidaan olevan enemmän valtakunnallista ja vaikutuksen siten pienempi.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoo, että virasto mahdollistaisi suuremman painoarvon neuvoteltaessa ns. rajapinta-asioista esimerkiksi DVV:n ja pankkien kanssa. Niiden asioiden osalta, joissa jo nyt käydään toimistotasolla paikallisen tason neuvotteluja yhteistyötahojen kesken, ei ole nähtävissä merkittävää muutosta.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvontapiiri** toteaa, että kattava julkisen oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan ja yleisen edunvalvonnan sidosryhmäyhteistyö toteutuu myös selvityksen mukaisessa yhtenäisrakenteessa. Käytännössä oikeusaputoimistot sekä oikeusavun että talous- ja velkaneuvonnan osalta ja edunvalvontatoimistot omalla toimialallaan huolehtivat paikallisesta ja alueellisesta sidosryhmäyhteistyöstä. Tämä vakiintunut yhteistyö jatkuisi. Keskushallinto, yhdessä toimistojen kanssa, linjaisi sidosryhmäyhteistyön kehityssuuntia. Näin olisi esimerkiksi sovittelutoimen suunniteltujen muutosten kohdalla.

**Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå** tror att det förbättrar samarbetet. Centralmyndigheten förväntas ha tillräckligt med tjänstemän som behärskar svenska utmärkt vilket i dagsläget är bristfälligt i distriktsorganisationerna. Behärskning av svenska ända från telefonväxel ända upp till den högsta ledningen är en grundläggande förutsättning för samarbete med de svenskspråkiga lokala, regionala eller riksomfattande intressegrupperna på Åland och i hela riket Finland.

**Syyttäjälaitos** katsoo, että ehdotetulla uudistuksella parannetaan edellytyksiä hallinnon sisäiselle sektorirajat ylittävälle keskushallintotason yhteistyölle. Muilta osin Syyttäjälaitos arvioi, että muutoksella ei ole olennaisia vaikutuksia sidosryhmäyhteistyölle Syyttäjälaitoksen kanssa.

**Digi- ja väestötietovirasto** toteaa lausunnossaan, että DVV:n perustaminen tarkoitti muun muassa holhoustoimen palveluiden osalta valtakunnallisen toimintamallin ra-

kentamista ja omaksumista sekä toimintatapojen yhtenäistämistä. DVV toimii valtakunnallisesti yhtenäisellä tavalla. Prosessien ja toiminnan kehittäminen tapahtuu keskitetysti, mikä tarkoittaa sitä, että valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö tulee oleellisesti helpottumaan, jos luovutaan paikallisesta ja/tai alueellisesta sidosryhmäyhteistyöstä. Valtakunnalliselta toimintamallilta odotetaan kaikessa yhteistyössä hyötyjä ainakin toiminnan tehokkuudessa.

**Itä-Suomen aluehallintovirasto** katsoo, että ehdotetulla hallintouudistuksella ei todennäköisesti ole olennaisia vaikutuksia oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen sidosryhmäyhteistyöhön, jota tehdään asiakasasioiden hoitamiseksi paikallis- ja aluetasolla esimerkiksi kuntien, pankkien, käräjäoikeuksien ja ulosottoviranomaisten kanssa. Keskitetyn hallinnon voi toisaalta olettaa helpottavan ja yhdenmukaistavan valtakunnallista sidosryhmäyhteistyötä.

**Poliisihallitus** arvioi Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen ja piiriorganisaatiosta luopumisen vaikuttavan paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen positiivisesti. Poliisilaitosten organisaatio vastaa pääsääntöisesti muiden alueellisten viranomaisten organisaatiota antaen mahdollisuudet alueellisen ja myös paikallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseksi. Keskushallintoon keskitetty toiminta tehostanee sidosryhmästrategian noudattamista ja viestintää eri sidosryhmien välillä, sekä keskushallintoviranomaisten keskinäistä yhteistyötä. Toisaalta riskinä on, että päätösvallan etäännyminen ei paranna alueellista sidosryhmäyhteistyötä.

**SAK ry** katsoo, että edellytykset sidosryhmäyhteistyön toteutumiseen paikallisesti ja alueellisesti heikentyvät säädösten uuden valtakunnallisen toimintaperiaatteen myötä. Toisaalta ehdotus ei tarkoita toimistojen lukumäärän vähenemistä ja niiden toimintaedellytysten heikentymistä, joten yhteistyön toteuttaminen on jatkossakin mahdollista ja toteutettavissa nykyisten toimijoiden kanssa. Valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön osalta uudistus voinee jopa parantaa sidosryhmäyhteistyötä, mikäli kehitystoiminnan valmisteluun sen suunnittelusta lähtien otetaan mukaan myös sidosryhmiä. Tämän osalta odotamme jatkossa konkreettisia ehdotuksia ja yhteistyötä muun muassa työelämän oikeusasioiden hoitamisen kehittämiseksi oikeusaputoimistojen toiminnassa. SAK lausuu tältä osin, että esimerkiksi työoikeudellisten asioiden asiantuntemuksessa työjuridiikan osalta on oikeusaputoimistojen osaamisessa kehittämisen tarvetta. Samoin kehittämistarpeita on mahdollisuudessa saada kiireellistä neuvontaa ja oikeusapua.

**OHK ry** pitää toivottavana, että uudistuksen toteuttamisessa edetään perustoiminto edellä. Perustehtävän tuloksekas ja tehokas hoitaminen edellyttää näkemyksemme mukaisesti myös kaikenlaisen ja -tasoisen sidosryhmäyhteistyön saumatonta käytännön toimintaa. Paikallistasolla tällä hetkellä joustavasti hoidettavien käytännön asioi-

den ratkaisutoimintojen kierrättäminen esimerkiksi periaatteellisista syistä keskusviraston kautta lienee jatkossakin tarpeetonta? Keskusviraston tulisi nimenomaisesti suuntautua valtakunnallisen tason tehtävien hoitoon sekä sektorin toimintaedellytyksiä parantavaan kehittämistyöhön.

**JHL ry** pitää toivottavana, että eri toimialojen toiminta ja henkilöstön kohtelu tasapuolistuu.

**Suomen Asianajajaliitto** katsoo, että paikalliseen ja alueelliseen sidosryhmäyhteistyöhön viraston perustamisella ja piiriorganisaatiosta luopumisella ei ole vaikutusta. Sidosryhmäyhteistyö on toiminut paikallisella ja alueellisella tasolla vapaamuotoisesti. Valtakunnallisella tasolla sidosryhmäyhteistyön voidaan odottaa paranevan, koska myös monet sidosryhmät toimivat virastotasolla.

**Suomen Kuntaliiton** näkemyksen mukaan yhteisen viraston perustaminen tehostaisi ja loisi edellytykset varmasti ainakin valtakunnan- ja aluetason sidosryhmäyhteistyön parantamiseen, mutta tärkeää on lisäksi turvata paikallistasolla tapahtuva sidosryhmäyhteistyö kaikissa kuntakentän osissa.

**Julkiset oikeusavustajat ry:n** näkemyksen mukaan viraston perustamisella ei ole ratkaisevaa merkitystä asiaan. Paikalliset oikeusapu- ja edunvalvontatoimistot pystyvät huolehtimaan paikallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamisesta, kuten tähänkin asti.

## 2.3 Tulevatko erityisesti julkista oikeusapua koskevat esteellisyyden periaatteet turvatuiksi ehdotetussa virastorakenteessa?

**Valtiovarainministeriö** toteaa lausuntonaan, että julkista oikeusapua koskevien esteellisyyksymysten arviointiin sisältyy merkittäviä suoraan kyseisen substanssin lainsäädäntöön ja luonteeseen liittyviä näkökohtia ns. perinteisten julkisen hallinnon jääviyskysymysten ohella. Näitä on selvityksessä kuvattu varsin laajalti ja seikkaperäisesti.

Selvityksessä ehdotetussa organisaatoratkaisussa esteellisyyden periaatteiden toteuttaminen perustuu sille, että ehdotettu virasto koostuu lähtökohtaisesti keskushallinnosta ja lisäksi oikeusaputoimistoista ja siihen, että oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen itsenäiseen asemaan toimeksiantojen hoitamisessa ei esitetä muutoksia.

Tämä toimistojen itsenäinen asema käy ilmi myös ehdotuksen kirjauksessa, jossa todetaan, että ”Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toimipaikkaverkostoon ja niiden itsenäiseen asemaan toimeksiantojen hoitamisessa ei esitetä muutoksia”, ja että ”Johdavat julkiset oikeusavustajat ja johtavat yleiset edunvalvojat hoitaisivat edelleen pääsääntöisesti niitä tehtäviä, joista säädetään oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun oikeusministeriön asetuksen (826/2016) 2 ja 3 §:ssä ja joista nykyisin määrätään oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työjärjestyksissä.”

Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan oikeusapua koskevat esteellisyyden periaatteet tulisivat turvatuiksi ehdotetussa virastorakenteessa käytännössä yhtä hyvin kuin nykyisessäkin, sillä uudelleenjärjestely koskee ennen kaikkea hallinnollisia tehtäviä, joita kootaan toisaalta nykyisiltä piireiltä (6 virastoa) ja toisaalta oikeusministeriöltä uuden valtakunnallisen viraston keskushallinnon hoidettavaksi, ja samalla oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen itsenäiseen asemaan toimeksiantojen hoitamisessa ei esitetä muutoksia.

**Eduskunnan oikeusasiamies** toteaa lausunnossaan, että saman viraston henkilöstöön kuulumisen merkitystä esteellisyyttä aiheuttavana tekijänä ei ole syytä liioitella. Mikäli esimerkiksi tiettyä juttua tai asiakassuhdetta hoitavat oikeusavustajat asuvat ja työskentelevät eri puolilla maata eivätkä tunne toisiaan, on jossain määrin keinotekoista nähdä asiassa pelkistä uusista hallintorakenteista johtuvaa esteellisyysongelmaa (”virastojäävi”).

Kuten selvityshenkilö on todennut (s. 87), esteellisyydellä ja tietosuojalla on kuitenkin keskeinen merkitys valtion toimitilaratkaisuissa ja monipaikkaisen valtiohallinnon toteuttamisessa. Eri tarkoituksiin käytetyt valtion yhteiset toimitilat, vaikka ne olisivat samassa osoitteessa, ovat selvityshenkilön käsityksen mukaan järjestettävissä niin, että esimerkiksi asianajosalaisuus ja tietosuoja ovat turvattuina. Tästä on selvityshenkilön mukaan kokemuksia monissa virastoissa. Tarvittavien järjestelyjen osaamista on selvityshenkilön käsityksen mukaan erityisesti valtion kiinteistöhallintoa hoitavalla Senaatti-kiinteistöillä.

Yhteisten toimitilojen aiheuttama esteellisyyseriski ja tietosuojaongelmat ovat selvityksessä sinänsä huolellisesti käsiteltyä virastojääviä suurempi ongelma. Senaatti-kiinteistöjen kotisivuilla valtiohallinnon yhteisiä työtiloja (Sesam Helsingissä) esitellään näin:

”Avaamme Sesamin, koska uskomme uuteen tapaan tehdä töitä yhteisöllisesti yli organisaatorajojen. Haluamme olla tässä edelläkävijöitä ja näyttää mallia...”

...Valtiolla on esimerkiksi satoja juristeja, jotka tekevät samanlaista työtä. Istumalla alas yhteisen työpöydän ääreen voidaan vähentää saman pyörän keksimistä moneen kertaan – olemme kaikki töissä valtiolla!”

Valtiolta palkkansa saavat juristit kuten syyttäjät, tuomarit ja julkiset oikeusavustajat saattavat toki Senaatti-kiinteistöjen sivuilla todetuin tavoin tehdä melko samanlaista työtä – joskus jopa saman konkreettisen jutun parissa. Juuri tästä syystä voi kuitenkin olla perusteltua olla sijoittamatta heitä samoihin työtiloihin. Edes saman tuomioistuinlinjan eri oikeusasteiden tuomareiden ja esittelijöiden ei nähdäkseni tulisi työskennellä samoissa tiloissa.

Nykyisin tehokkaan hallinnon ihanteena pidetty hallinnon sisäisten rakenteiden ja rajojen yli työskenteleminen sekä verkostomaiset työskentelytavat eivät sovellu oikeudenkäynteihin tai toisten taloudellisiin yksityisasioihin liittyvään virkatoimintaan. Varsinkin itsenäisten ja riippumattomien tuomareiden, esittelijöiden, syyttäjien ja oikeusavustajien voi itse asiassa olla suotavaa siiloutua omien kollegoidensa seuraan ilman esteellisyyttä aiheuttavaa ja riippumattomuuden kannalta potentiaalisesti ongelmallista ylimääräistä rakenteiden yli työskentelemistä tai verkottumista – vaikka he kaikki ovatkin töissä valtiolla.

**Vaasan hovioikeus** katsoo, että kyse on pääosin hallinnollisesta organisaatiouudistuksesta, jolloin esimerkiksi toimialajohtajan toimivalta ei ulotu esteellisyyksyriskin toteuttavaan substanssin ohjaukseen. Esteellisyyksymyksissä on tarkoin otettava huomioon myös toimitilojen ja tietojärjestelmien käyttö siten, että esteellisyyksyriski minimoidaan.

**Etelä-Savon kärjäoikeus** ei tunnista ehdotetussa rakenteessa esteellisyyso ongelmia.

**Kanta-Hämeen kärjäoikeuden** mielestä on vaikea nähdä, että tilanne muuttuisi nykyisestä, ja että esteellisyyden periaatteet vaarantuisivat uudessa virastorakenteessa.

**Kyminlaakson kärjäoikeus** katsoo näin voitavan arvioida.

**Pirkanmaan kärjäoikeuden** mielestä selvitystyössä on hyvin tuotu esiin sitä ongelmallisuutta, mitä esteellisyyksymykset aiheuttavat monimuotoisuudessaan. Tähän on jo aikaisemminkin kiinnitetty huomiota ja jatkotyössä tulisi selvitystä edelleen jatkaa. Esteellisyyden merkitys on jatkuvasti korostunut viranomaistoiminnassa.

**Pohjanmaan kärjäoikeus** katsoo, että tilanne ei muutu nykyisestä. Toimistojääviyteen liittyvät ongelmat säilyvät ennallaan.



**Helsingin hallinto-oikeus** toteaa, että esitetty organisaatorakenne ei näyttäisi tuovan nykyiseen nähden esteellisyysongelmia. Esteellisyyskysymykset on kuitenkin ratkaistava tapauskohtaisesti ja tapaukset voivat olla varsin tulkinnanvaraisia.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** näkemyksen mukaan esteellisyyden periaatteet olisivat turvatut.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** näkemyksen mukaan esteellisyyden periaatteet olisivat turvatut.

**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** mielestä tilanne ei muuttuisi nykyisestä.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoo, että viraston perustaminen ei toisi suurta muutosta nykyjärjestelmään.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** lausuu, että lähtökohtaisesti esteellisyyskysymykset on selvityksessä huomioitu ja tiedostettu melko hyvin. Asianajo-oikeudellisesti tulee kuitenkin pohtia syvällisemmin sitä, onko tapaohjeiden mukaista keskittää ns. vaativien ja laaja-alaisten juttujen hoitaminen toimistojen johtaville julkisille oikeusavustajille huomioiden asianajollinen itsenäisyys ja päämiehen oikeus valita avustajansa, huomioiden myös se, että toimiston johtavaksi tulisi valikoitua johtamisominaisuuksiltaan, ei niinkään asianajollisilta taidoiltaan, kyvykkäin henkilö.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvonta** toteaa, että selvityksessä on kattavasti käyty läpi se, miten julkinen oikeusapu asianajotoimintana toimii säännöstönsä mukaisesti itsenäisesti ja riippumattomasti. Tähän keskeiseen elementtiin ei tule muutosta myöskään selvityksen mukaisessa rakenteessa. Toimiston ja sen viranhaltijan riippumattomuus toteutuu edelleen. Sama on tilanne talous- ja velkaneuvonnassa ja yleisessä edunvalvonnassa, näitä toimialoja koskevien säännösten valossa.

Tehtävien hoitamisen tavoitteet ja toimintatapojen määrittely sekä resurssien käyttö toteutuvat hallinnollisesti toimiston kannalta samalla tavalla kuin nykyään. Oikeusministeriön ja oikeusapu- ja edunvalvontapiirin tilalla ovat jatkossa oikeusministeriö ja oikeusapu- ja edunvalvontaviraston keskushallinto. Näillä hallinnollisilla toiminnoilla ei ole vaikutusta substanssin hoitamiseen eikä ratkaisuihin yksittäisessä toimeksiantossa tai tehtävässä. Rakenteellista esteellisyyttä ei muodostu, kuten ei nykyäänkään.

Toimialojen asianhallintajärjestelmät on jo nyt eriytetty siten, että kukin oikeusaputoimisto, sen talous- ja velkaneuvonnan osa ja edunvalvontatoimisto ovat itsenäisiä yksiköitä. Toimintojen toimitilaratkaisuissa on otettu huomioon, että tietosuoja säilyy eikä toimitilasta johtuvaa esteellisyyttä synny. Nämä tekijät turvaavat myös selvityksen mukaisessa organisaatiorakenteessa sen, että salassapito ja tietosuoja eivät vaarannu eikä esteellisyytilanteita synny. Tähtäkään osin uudistus ei tuo muutosta.

Selvityksessä on pohdittu, tulisiko oikeusaputoimiston kullekin toimipaikalle muodostaa oikeusavun asianhallintajärjestelmässä itsenäinen asema. Tätä ei pidetä mahdollisena. Toimiston johtavalla julkisella oikeusavustajalla on substanssin osalta työnjohdollinen asema, vaikkakaan ei oikeutta puuttua yksittäiseen toimeksiantoon tai ratkaisuun. Tämä asema toisi mukanaan rakenne-esteellisyyden. Ratkaisu ei myöskään ole tarpeellinen. Jo nykyisellään maantieteellisesti laajallakin alueella käytännössä esiin tulevat oikeusavun esteellisyytilanteet voidaan ratkaista käyttämällä ensisijaisesti toisen oikeusaputoimiston etäpalvelua tai toissijaisesti yksityistä asianajotoimistoa tai lakiasiantuimistoa. Lisäksi oikeusaputoimistojen toimipaikat ovat henkilömäärältään pieniä. Eriyttämällä ei saavutettaisi etua nykytilanteeseen verrattuna.

Enligt **Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrås** åsikt principerna om jäv är tryggade i den föreslagna ämbetsverksstrukturen.

**Digi- ja väestötietovirasto** uskoo, että esteettömyys julkisen oikeusavun toiminnassa on mahdollista turvata.

**Poliisihallitus** toteaa, että julkista oikeusapua koskevat esteellisyyden periaatteet saadaan todennäköisesti turvatuiksi ehdotetussa virastorakenteessa kuten nykyisessäkin piiriorganisaatiossa. Esteellisyytilanteessa hakija voidaan ohjata toisen oikeusaputoimiston tai yksityisen avustajan puoleen. Töiden tasapuolisen jakautumisen suhteen sekä esteellisyyksymyksen objektiivisen arvioinnin kannalta keskushallinto voisi mahdollisesti osoittaa käytettävän oikeusaputoimiston tai avustajan. Nykyisin esteellisyytapaauksessa hakijan toimisto taitaa määräytyä Oikeusapu- ja edunvalvontapiirin työjärjestyksen mukaisesti. Esteellisyytapaauksia voi olla vuositasona tuhansia, joten kyse on siten merkityksellisestä asiasta ja suuresta työmäärästä.

**SAK ry** ei näe ehdotuksessa esteellisyyden periaatteiden osalta ongelmia.

**OHK ry** huomauttaa, että esteellisyyksymykset ovat tulevassa virastorakenteessa merkittävässä roolissa. Jotta käytännön työ voi jatkua sujuvasti organisaatiomuutoksesta huolimatta, tämän selvittämiseen on syytä panostaa huolellisesti ennen toimin-

nan käynnistämistä. Esteellisyyksien poissulkeminen on joka tapauksessa varmistettava viimeistään virkamiehen toimesta, mutta kaikkien etu on, että tehtävä ei ainakaan lisäännä muutoksen myötä.

**Suomen Asianajaliitto** lausuu, että esteellisyyksien välttämiseksi kaikissa substanssiasioissa päätösvalta on säilytettävä oikeusaputoimistoilla. Oikeusapuhakemusten käsittelyä ei sen vuoksi voida keskittää eikä siirtää virastotasolle. Puhelinneuvonnasta ja chat-palveluista tulisi esteellisyyssyistä luopua. Ei ole tarkoituksenmukaista käyttää niukkoja resursseja palveluihin, joilla ei voida konkreettisesti auttaa avun tarvitsijaa ja joissa esteellisyyden syntymistä on vaikea estää. Esteellisyytilanteiden hoitamiseksi ja oikeudellisten palvelujen saatavuuden turvaamiseksi tulisi ohjata oikeusapuasiakkaita yksityisille avustajille niissä tapauksissa, joissa asiakas jouduttaisiin muutoin ohjaamaan toisen oikeusaputoimiston asiakkaaksi. Tämä vastaisi pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman tavoitetta kansalaisten palveluiden laadun, sujuvuuden ja saatavuuden parantamisesta.

**Suomen Kuntaliitto** toteaa, että selvityksessä on kiinnitetty esteellisyyteen erityistä huomiota, eikä se sen mukaisesti muodosta estettä uudistuksen läpiviemiselle.

**Suomen Lakimiesliiton** käsityksen mukaan esteellisyyden periaatteet tulevat julkisessa oikeusavussa turvatuiksi asianajotoiminnassaan itsenäisten oikeusaputoimistojen alueellisen hajauttamisen kautta. Oikeusaputoimistoilla tulee säilyä itsenäinen ja riippumaton asema hoitaa ja päättää itse toimeksiannoistaan.

**Suomen tuomariliitto** katsoo, että koska nykyiseen oikeusavun toimipaikkaverkoston ei esitetä muutoksia eikä keskushallinto voi puuttua toimistojen materiaalisten tehtävien hoitamiseen, esteellisyyden periaatteet vaikuttavat tulevan riittäväällä tavalla turvatuiksi. Tuomariliitto pitää perusteltuna asianhallintajärjestelmien tarkistamista siten, että oikeusavun ja edunvalvonnan yhteisistä toimistotiloista aiheutuva esteellisyysriski pienenee.

**Julkiset oikeusavustajat ry** katsoo, ettei viraston perustaminen itsessään tuo muutoksia esteellisyyksiin. Jo nyt on tulkittu, että saman piirin alueella toimivat eri oikeusaputoimistot voivat edustaa saman asian eri osapuolia ilman esteellisyyttä. Näin voidaan menetellä jatkossakin. Julkiset oikeusavustajat ovat jo oikeusapulain 8 §:n 4 momentista ilmenevän oikeusohjeen nojalla velvoitettua noudattamaan hyvää asianajotapaa ja esimerkiksi asianajajia koskevat esteellisyyssäännöt koskevat myös julkisia oikeusavustajia. Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, etteivät saman toimiston eri toimipaikkojen avustajat voi edustaa saman asian vastapuolia samassa asiassa, eikä tämä esteellisyys ole sivuutettavissa pelkästään teknisin ratkaisuin.

Periaatteet tulevat turvatuiksi asianajotoiminnassaan itsenäisten oikeusaputoimistojen alueellisen hajauttamisen kautta. Oikeusaputoimistoilla tulee säilyä itsenäinen ja riippumaton asema hoitaa ja päättää itse toimeksiannoistaan.

## 2.4 Miten arvioitte viraston perustamisen vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden saatavuuteen ja yhdenmukaisuuteen?

**Valtiovarainministeriö** toteaa lausuntonaan valtakunnalliseen virastomalliin siirtymisen voivan mahdollistavan positiivisia vaikutuksia palvelujen yhdenmukaisuuteen ja saatavuuteen.

Merkittävässä roolissa tässä olisivat erityisesti valtakunnallisen viraston substanssitoimialajohtajat. Lisäksi hallinnollisten tehtävien kokoaminen ml. erityisesti ehdotuksen mukaiselle Kehittäminen-vastuualueelle kuuluviksi suunnitellut tehtävät (tietojärjestelmien kehittäminen ja ylläpito, ICT tuki, informaattikko- ja data-analyysipalvelut, tietoturva ja sähköisten asiakaspalvelumuotojen kehittäminen ja sähköisen viestinnän toimintojen tuki) mahdollistaa varsinkin pidemmällä aikavälillä valtakunnallisten sähköisten prosessien ja palvelujen kehittämisen nykyistä hajautettua mallia tehokkaammin.

Selvityksessä todetaan lisäksi seuraavaa:

”Esteellisyyttä koskevat normit ja oikeuskäytäntö vaikuttavat organisaatoratkaisuun, eikä niitä voi sivuuttaa, vaikka oikeusavustajat, edunvalvojat sekä talous- ja velkaneuvojat toimivatkin virkavastuulla. Siksi erityisesti alan ratkaisukäytäntöä on selostettu suhteellisen laajasti. Johtopäätöksenä on, ettei sellainen oikeusavun valtakunnallinen toimivalta ole mahdollinen, joka johtaisi valtakunnallisen toimistojäävin syntymiseen. Siksi keskushallinto vastaisi vain hallinto- ja taustatehtävistä, eikä se voisi ohjata toimistoja tai niiden henkilöstöä yksittäisten asioiden hoitamisessa. Samasta syystä nykyinen toimistorakenne esitetään säilytettäväksi.”

Sekä seuraavaa:

”Ensiksikin edunvalvontamääräyksen antaminen yleiselle edunvalvojalle on sidoksissa päämiehen kotikuntaan. Toiseksi oikeusavussa esteellisyyttä koskevat normit estävät

käytännössä oikeusavun valtakunnallisen toimivallan ja edellyttävät toimistoihin hajautettua rakennetta valtakunnallisen toimistojäävin riskin poistamiseksi. Talous- ja velkaneuvonnassa sekä oikeusavussa asiakas voi kääntyä minkä tahansa oikeusapu-toimiston puoleen ja tässä mielessä kummankin toimivalta on valtakunnallinen.”

Selvityksen johtopäätös, joka koskee yksittäisten asioiden hoitamista ja ratkaisemista, on ilmeisen oikea ja perusteltu. Samalla kuitenkin tästä näkökulmasta jossain määrin epäselväksi jää, miten kattavasti viraston valtakunnallista toimivaltaa olisi mahdollista ja tarkoitus hyödyntää käsiteltävien asioiden tehokkaassa ja tasaisessa ohjaamisessa ja jakamisessa käsiteltäväksi valtakunnallisen viraston sisällä omiksi erillisyyksiköikseen jääville toimistoille. Olisiko valtakunnallisten työjonojen toteuttaminen mahdollista ja missä laajuudessa jo ehdotuksen mukaisessa rakenteessa, vai edellyttäisikö tämän mahdollistaminen jatkossa merkittäviäkin muutoksia ehdotettuun rakenteeseen? Tehtävien tehokkaan ja tuottavan toteuttamisen kannalta olisi olennaista, että valtakunnallisen toimivallan myötä niiden jakamisessa toimistoille voitaisiin hyödyntää valtakunnallisia työjonoja huomioiden ja kontrolloiden kuitenkin asianhallinnallisia ja tietoteknisiä ratkaisuja hyväksi käyttäen mahdolliset esteellisyytilanteet. Jatkovalmistelussa voitaisiinkin vielä avata ja pohtia tarkemmin valtakunnallisen toimivallan ja alueellisen toimivallan suhdetta eri tehtävissä sekä asioiden varsinaisen käsittelyn ja ratkaisun suhdetta niiden käsiteltäväksi eri toimistoille ohjaamiseen ehdotetun viraston rakenteen puitteissa.

**Eduskunnan oikeusasiamies** toteaa olennaista olevan, että oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toimipaikkaverkoston ja niiden itsenäiseen asemaan toimeksiantojen hoitamisessa ei toistaiseksi esitetä muutoksia. Valtakunnallisen viraston perustaminen ja siihen liittyvät monipaikkaiset ja verkostomaiset työskentelytavat saattavat kuitenkin olla omiaan johtamaan chat-tyyppisten digitaalisten ja valtakunnallisesti hoidettujen asiakaskohtaamisten lisääntymiseen henkilökohtaisten asiakaskontaktien kustannuksella. Tällainen kehitys ei olisi pelkästään positiivista.

Oikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota chat-tyyppisen asioinnin lisääntymiseen tarkastuksellaan Varsinais-Suomen oikeusaputoimistossa 29.11.2019 (EOAK/4709/2019) ja keskustellut asiasta toimintaan osallistuneiden virkamiesten kanssa ja harkitsee asian yleisempää tarkastelua omana aloitteena.

Oikeusasiamiehen harjoittamassa yleisen edunvalvonnan laillisuusvalvonnassa viranomaistahot, joihin yleisimmin on otettu yhteyttä asioiden selvittämiseksi, ovat olleet oikeusapu- ja edunvalvontapiirien edunvalvontatoimistot toiminnan varsinaisina harjoittajina, aiemmat maistraatit ja nykyinen Digi- ja väestötietovirasto holhousviranomaisena ja yleisten edunvalvojien ensisijaisena valvojana sekä oikeusministeriö holhouslainsäädännön valmistelusta vastaavana tahona ja toiminnan yleisenä ohjaajana. Sen

sijaan oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ja niiden johtajat ovat tässä vuorovaikutuksessa jääneet käytännössä kokonaan väliin. Kantelut yleensä kohdistuvat konkreettisen edunvalvonnan hoitamista koskeviin kysymyksiin eivätkä niinkään palvelun yleiseen järjestämiseen.

Hallinnon järjestäminen on lähtökohtaisesti sellainen tarkoituksenmukaisuuskysymys, jonka arvioiminen ei kuulu oikeusasiamiehelle. Hyvän hallinnon ja hallinnon asiakkaiden muidenkin perusoikeuksien toteutumiseen organisaatiouudistuksissa voidaan kuitenkin kiinnittää huomiota.

Ehdotettu uudistus olisi yleisen edunvalvonnan näkökulmasta varsin merkityksellinen, kun yleiseen edunvalvontaankin tulisi keskushallintoviranomainen, jollaista ei ole aiemmin lainkaan ollut. Asiakkaiden eli yleisen edunvalvonnan päämiesten mutta myös heidän läheistensä näkökulmasta viraston perustamisella ei välttämättä olisi jokapäiväistä merkitystä sikäli, että konkreettinen edunvalvonta-asioiden hoito tapahtuisi edelleenkin lähellä päämiestä, eli edunvalvontatoimistoissa.

Sillä, että yleinen edunvalvonta aikoinaan siirtyi kunnilta valtiolle, on ollut oikeusasiamiehen yleisen edunvalvonnan laillisuusvalvonnassa tehtyjen havaintojen perusteella selkeästi myönteinen vaikutus menettelytapojen yhdenmukaistumiseen ja toiminnan kehittymiseen. Keskusviraston perustamisen voidaan arvioida entisestään edistävän tätä kehitystä verrattuna siihen, että kuusi piiriviranomaista koordinoi tehtäviinsä kuuluvaa toimintaa omilla alueillaan ja suhteessa toisiinsa. Tällä puolestaan voidaan arvioida olevan osaltaan vähintäänkin välillisesti myönteistä vaikutusta päämiesten yhdenvertaisuuteen ja heidän etunsa toteutumiseen muutenkin.

Edunvalvonnan alalla toimivien erilaisten viranomaisten määrä ei sinänsä varsinaisesti kasvaisi, mikäli paikallisviranomaisena nykyisinkin toimivien edunvalvontatoimistojen ja mahdollisen uuden keskushallintoviranomaisen välinen nykyinen piirihallinto jäisi kokonaan pois.

Tästä huolimatta päämiehen tai omaisen, joka harkitsee edunvalvontaa tai edunvalvojan menettelyä koskevan yksittäisen asian saattamista jonkin valvojan arvioitavaksi, voi olla vaikea hahmottaa, minkä viranomaisen puoleen hänen tulisi kääntyä: onko oikea taho esimerkiksi edunvalvojan esimies ja työnjohtovallan käyttäjä eli edunvalvontatoimiston johtaja, onko se kaavailtu uusi keskusvirasto, onko se holhousviranomaisena toimiva Digi- ja väestötietovirasto, onko se käräjäoikeus, jolla on toimivalta arvioida muun muassa edunvalvojan sopivuutta ja vaihtamisen edellytyksiä sekä edunvalvonnan tarpeellisuutta, onko se yleiseen edunvalvontaan liittyvistä vahingonkorvausasioista vastaava Valtiokonttori, onko se holhouslainsäädännöstä ja hallinnonalan yleisestä toiminnasta vastaava oikeusministeriö vai onko se jompikumpi ylimmistä yleisistä laillisuusvalvojista eli oikeusasiamies tai oikeuskansleri taikka molemmat.

Kullakin edellä luetellulla toimijalla on yhtäältä oma selkeä roolinsa, toisaalta rooleissa ja asioiden tarkastelunäkökulmissa voi olla toisiinsa nähden myös päällekkäisyyttä. Paitsi asiakasnäkökulmasta myös valvonnan tehokkuuden kannalta on tärkeää, että päällekkäiseltä työltä vältytään mahdollisimman pitkälti ja kukin asia ohjautuisi sujuvasti sen tahon käsiteltäväksi, jolle se parhaiten kulloinkin kuuluu. Kyse on viime kädessä hyvän hallinnon palveluperiaatteesta eli siitä, että paitsi edunvalvonnassa oleva päämies myös hänen läheisensä saavat asianmukaisesti hallinnon palveluja ja kukin viranomaisen kykenee hoitamaan tehtävänsä tuloksellisesti. Uuden keskushallintoviranomaisen perustaminen avaisi edunvalvonnan asiakkaille ja heidän läheisilleen uuden väylän saattaa edunvalvonnan hoitamisen asianmukaisuus jonkin ylemmän tahon arvioitavaksi ja loisi siten odotuksia viraston toiminnalle. Siksi erilaisten yleiseen edunvalvontaan tavalla tai toisella liittyvien viranomaisten rooleihin olisikin aiheellista paneutua myös mahdollisessa jatkovalmistelussa.

Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaan näkökulmasta arvioituna yhden valtakunnallisen keskushallintoyksikön perustaminen kuuden oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin sijaan käsitykseni mukaan selkeyttäisi organisaatorakennetta ja osaltaan tukisi neuvontapalveluiden tasapuolista tarjontaa sekä toiminnan yhdenmukaista ja tehokasta kehittämistä, mikä osaltaan turvaisi talous- ja velkaneuvonnan palveluiden käyttäjien yhdenvertaisuutta.

**Vaasan hovioikeus** lausuu, että viraston perustaminen ja toimialakohtainen ohjaus todennäköisesti yhdenmukaistaa organisaation toimintatapoja, mikä ilmenee myös yhdenmukaisena palveluntarjoamisena. Toimipaikkaverkoston tämänhetkisen laajuuden säilyttäminen mahdollistaa palveluiden saatavuutta ja tavoitettavuutta. Jo käytössä olevaa palvelupaketti -ajattelua on suotavaa kehittää edelleen.

**Etelä-Savon kärjäoikeus** pitää tärkeänä, että palveluja on saatavissa tasapuolisesti valtakunnallisella tasolla. Myös mahdollisuus henkilökohtaiseen palveluun tulee turvata kaikissa toimipaikoissa. Koska toimipaikkaverkoston ei esitetä muutoksia, ei viraston perustaminen vaikuttaisi ainakaan oikeusavun saatavuuteen. Pitkällä aikavälillä palvelujen voidaan olettaa yhdenmukaistuvan.

**Kanta-Hämeen kärjäoikeus** lausuu, että edotuksen mukaan toimipaikkaverkoston ei olisi tulossa muutosta, joten palvelut olisivat saatavilla nykyisessä laajuudessa. Kysymys on riittävästä henkilöstöresursseista, eikä niinkään viraston perustamisesta itsessään.

Ehdotus mahdollistaa digitalisoitujen palveluiden kehittämisen valtakunnallisella tasolla, mitä on pidettävä myönteisenä asiana. Osa palveluista on järkevää hoitaa

muilla tavoin kuin henkilökohtaisten tapaamisten yhteydessä. Kaikkien asioiden hoitaminen ei edellytä henkilökohtaista tapaamista. Tältä osin on kysymys resurssien asianmukaisesta kohdentamisesta.

**Kymenlaakson käräjäoikeuden** mielestä on odotettavissa, että palveluiden saatavuus paranee ja toivottavasti myös yhdenmukaistuu.

**Pirkanmaan käräjäoikeus** toteaa, että sinänsä johdonmukainen selvitystyö ei tuo uusia elementtejä siitä, millä lailla konkreettisesti uudistuksen tavoitteena oleva resurssien kohdentaminen olisi nykyistä tehokkaampi palvelujen saatavuuden, yhdenvertaisuuden ja asiakkaiden kielellisten oikeuksien turvaamisen kannalta. Selvää lienee, että digitaaliset ratkaisut saattavat tuoda etuja, mutta niitä tehdään todennäköisesti koko ajan riippumatta keskusvirastoratkaisusta. Virkamiesten kielitaidon parantaminen on tärkeää asiakkaiden oikeuksien kannalta. Parantamiskeinot voitaneen tehdä virastorakenteesta riippumatta. Varsinaisesti uutta ja innovatiivista ei ole myöskään siinä, että jos keskushallinnon operatiiviset tehtävät siirretään oikeusministeriöltä virastolle, ei oikeusministeriöllä sen jälkeen ole niitä tehtäviä.

**Pohjanmaan käräjäoikeuden** näkemyksen mukaan viraston perustamisella voidaan parantaa palveluja ja ottaa esimerkiksi kielelliset oikeudet huomioon. Toimistoille on hyvä antaa esittelytilaa mm rekrytointitilanteissa, jotta alueelliset tarpeet tulevat huomioon otetuiksi.

**Helsingin hallinto-oikeus** toteaa, että palvelujen saatavuus säilyisi entisellään, jos toimistojen toimipaikkojen sijainti ja lukumäärä ei muuttuisi. Keskusvirasto voi näköalapaikalta koko kenttää hallinnoiden jopa parantaa palvelujen yhdenmukaisuutta.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** toteaa, että selvityksessä ei ehdoteta muutoksia toimipaikkaverkoston ja organisaatio on tarkoitus toteuttaa monipaikkaisesti, joten viraston perustamisella ei olisi vaikutuksia viraston tuottamien palvelujen saatavuuteen. Ehdotetulla rakenteella ja ohjausmallilla palvelujen yhdenmukaisuutta on mahdollisuus edistää. Tämän tulisi olla yksi viraston keskeisimmistä tavoitteista.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoo, että viraston perustamisella ei ole suoraa vaikutusta palveluiden saatavuuteen, koska toimistojen määrään tai rakenteeseen ei ole ehdotettu tehtävän muutoksia. Valtakunnallisella yhden viraston ohjauksella palveluita voidaan saada entistä yhdenmukaisemmiksi



**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** toteaa, että näkyvissä ei ole toimipaikkaverkoston negatiivisia muutoksia, vaan palvelujen saatavuus säilyy ennallaan. Yhdenmukaisuuden oletetaan kasvavan yhden valtakunnallisen organisaation myötä.

Piirin kommentit yhdenmukaisuuteen ja saatavuuteen:

- Toivottavaa on yhdenmukaisuuden kehittäminen ja asioiden koordinointi valtakunnallisesti. Olennaista on myöskin, että asiat ovat aina jonkun henkilön vastuulla ja seurannassa.
- Toimistorakenteeseen ei ole ehdotettu muutoksia. Toimistot ovat kooltaan hyvin erikokoisia. Uhkana pidetään, että kehitys tulisi menemään jatkossa suurten toimistojen kannan mukaan ja johdolla.
- Erityisen tärkeää on varmistaa, etteivät asiakkaiden palveluiden saatavuus tai laatu vaarannu perustamisvaiheessa.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** lausuu, että koska toimipaikkaverkostoa ei olla karsimassa, ei ehdotuksella arvioida olevan suurta vaikutusta palveluiden saatavuuteen.

Valtakunnallisella ohjauksella voisi olla vaikutusta palveluiden yhdenmukaisuuteen, mutta suurempi merkitys on muilla hankkeilla ja tietojärjestelmien kehittämisellä. Pyrittäessä palveluiden yhdenmukaisuuteen tulee huomioida alueellisten tarpeiden, asiakaskuntien ja toimistojen erilaisuus. Hallinnon etäännyttämisellä piiritasolta toimialajohtajatasolle on toisaalta jopa negatiivinen vaikutus yhdenmukaisuuteen. Piirien hyvän yhteistyön ja paikallisten johtoryhmien rooli yhdenmukaisten toimintatapojen kehittämisessä on ollut merkittävä.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** mielestä pitkällä aikavälillä yhtenäinen toimintamalli ja yhtenäiset toimintatavat voidaan virastomallilla turvata nykyistä paremmin. Lyhyellä ajalla ja paikallistasolla nykyinen organisaatorakenne on ehdotettua organisaatorakennetta ketterämpi ja mahdollistaa tarvittaessa melko nopeankin reagoinnin, mistä esimerkkinä kielellisten oikeuksien toteuttaminen, virkojen kohdentamiset yms. Palveluiden saatavuuden ja yhdenmukaisuuden turvaamiseksi on erityisen tärkeää, että keskushallinto pystyy turvaamaan mahdollisimman hyvin rekrytointien toteutumisen joustavasti ja reaaliaikaisesti siten että ei tule pitkiä htv-vajeita.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvontapiirin** mielestä palveluiden saatavuus ja yhdenmukaisuus pysyvät ennallaan tai parantuvat selvityksen mukaisessa rakenteessa.

Toimisto- ja toimipaikkarakenteeseen ei esitetä muutosta, joten alueellinen ja väestöllinen palvelukyky ja palvelujen saatavuus säilyvät.

Yhdenmukaisuus voi parantua, koska keskitetysti huolehditaan koulutuksesta, oikeudellisen informaation saannista ja substanssin linjauksista. Yhtenäinen ratkaisukäytäntö on tavoitteena, kuten yleisestikin oikeudenhoidossa.

Lisäksi yhtenäinen keskusrakenne mahdollistaa paremmin sen, että toimintoja voidaan keskittää, kun se on tarkoituksenmukaista. Tällainen voi olla esimerkiksi kaikkien oikeusapuhakemusten käsittelyn ja ratkaisutoimen keskitys. Automatisaatiolla, tekoäly mukaan lukien, on tässä keskeinen rooli. Oikeusavun edellytykset tulee silloin lainsäädännössä määritellä siten, että automaation käyttö on mahdollista.

Matalan kynnyksen neuvontapalvelut, kuten chat, voidaan selvityksen mukaisessa rakenteessa tarvittaessa organisoida keskitetympään ja sille voidaan osoittaa paremmin resursseja. Tämä parantaa ennakkollista oikeussuojaa.

**Ålands rätts hjälps- och intressebevakningsbyrå** tror inte att inrättandet av en ny myndighet påverkas märkbart. Dock kan den förväntas ge större flexibilitet när tjänsterna är i samma bokföringsenhet.

**Syyttäjälaitos** toteaa, että Syyttäjälaitoksen vuonna 2019 toimeenpannun organisaatiouudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena oli toimintojen valtakunnallisen yhdenmukaisuuden varmistaminen. Toimintojen kokoamisella yhteen virastoon edellytykset tämän tavoitteen toteuttamiseksi ovat vahvistuneet. Vastaavalla tavalla voidaan arvioida oikeusavun ja edunvalvonnan organisaatiouudistuksella vahvistettavan mahdollisuuksia toiminnan yhdenmukaisuuden edistämiseksi.

**Digi- ja väestötietovirasto** pitää todennäköisenä, että palvelut tulevat yhdenmukaisemaan yhden viraston alaisuudessa. Palveluiden saatavuuteen organisaatiolla ei pitäisi olla vaikutusta, kun paikallinen toiminta turvataan.

**Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue HAKE** katsoo, että ehdotettu keskitetty valtakunnallinen hallinto olisi todennäköisesti omiaan helpottamaan palvelujen saatavuuden ja yhdenmukaisuuden hallinnointia. Se poistaisi myös päällekkäistä hallintoon liittyvää resurssitarvetta ja päällekkäistä työtä, jota tehdään nykyisin kuudessa eri oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä.

**Poliisihallitus** katsoo, että viraston perustaminen voi edistää palveluiden saatavuutta sekä yhdenmukaisuutta. Hallinnollisten ja muiden taustatehtävien siirtyminen perus-

tettavan viraston keskushallinnolle oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä tulisi todennäköisesti vähentämään päällekkäisten työtehtävien määrää ja näin ollen tehostaisi toimintaa. Toimistojen resurssit voitaisiin tällöin kohdentaa tehokkaammin niiden ydintehtäviin.

Oikeusapu- ja edunvalvontatoiminnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden kehittäminen ja yhdenmukaistaminen on tarkoituksenmukaisinta tehdä keskitetysti esimerkiksi juuri keskushallintoon perustetussa toiminnossa.

Alueellisten toimijoiden kannalta tämä on myös keskeinen kysymys. Riskinä on, että päätöksentekotoimivallan mahdollinen etäännyttäminen ja keskittäminen eivät välttämättä edistä kaikkien palveluiden saatavuutta, ellei alueelliset toimijat pääse vaikuttamaan omilla alueillaan päätöksentekoon.

**SAK ry** katsoo, että valtakunnallinen toimintaperiaate yhdenmukaisine ja samanarvoisine palvelutavoitteineen koko Suomessa luo hyvät lähtökohdat palvelujen saatavuudelle ja niiden yhdenmukaisuudelle. Käytännössä tämä edellyttää, että olemassa olevaa toimistoverkosta ei heikennetä kustannussäästöjen aikaansaamiseksi. Ehdotuksessa on useaan otteeseen todettu nykyinen toimistoverkosto toimivaksi.

**OHK ry:n** näkemyksen mukaan viraston perustamisella ei pitäisi olla vaikutuksia sektorin palveluiden saatavuuteen. Yhdenmukaisuuden varmistaminen yhteistyössä kentän kanssa tulee olla keskusviraston perustehtäviä, jotta hanke tulee perustelluksi.

**JHL ry:n** toiveena on, että virastossa tehdään kehittämistyötä eri toimialoilla palveluiden tuottamisen yhdenmukaistamiseksi. Toimipaikkaverkosta ei tule supistaa.

**Suomen Asianajajaliiton** näkemyksen mukaan viraston perustaminen ei vaikuta palvelujen saatavuuteen, mikäli samalla ei vähennetä oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen määrää. Palvelujen yhdenmukaisuuteen viraston perustamisella ja sen puitteissa tapahtuvalla toimintojen kehittämisellä voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus.

**Suomen Kuntaliitto** pitää tärkeänä turvata tasalaatuiset ja riittävät oikeusapu-, edunvalvonta- sekä talous- ja velkaneuvontapalvelut kaikissa Suomen kuntakentän osissa huomioiden myös kielelliset kysymykset. Henkilöstöresurssien riittävyys suorittavassa portaassa / asiakaspalvelussa on säilytettävä, jotta palvelujen laatu ja saatavuus turvataan.

**Suomen Lakimiesliitto** katsoo, että viraston perustaminen itsessään ei vaikuta palveluiden saatavuuteen ja yhdenmukaisuuteen, kunhan kaikkia alueellisia toimistoja

resursoidaan riittävällä tavalla ja palvelut ovat kaikilla alueilla turvattuja. Toimistoilla tulee olla riittävä määrä henkilötyövuosia käytettävissään palveluiden turvaamiseksi. Tietoteknisten järjestelmien ajanmukaisuuteen ja käytettävyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta ne tukevat työn tekemistä ja mahdollistavat työntekijöiden keskittymisen ensisijaisten työtehtäviensä hoitamiseen.

**Suomen tuomariliitto** arvioi, että viraston perustaminen parantaa palvelujen saatavuutta ja yhdenmukaisuutta, kun niiden hallinnointi keskitetään hävittämättä kuitenkaan nykyistä toimipaikkaverkosta.

**Julkiset oikeusavustajat ry** toteaa lausunnossaan, että viraston perustaminen itsessään ei vaikuttane palveluiden saatavuuteen tai yhdenmukaisuuteen. Tärkeää on aiemmin todetuin tavoin toimipaikkaverkoston säilyttäminen nykyisellään. Mahdollisella toimipaikkojen lakkauttamisella olisi selkeästi negatiivinen vaikutus palveluiden saatavuuteen, yhdenmukaisuuteen ja esimerkiksi ihmisten oikeusturvan toteutumiseen

Toimistoilla tulee olla riittävä määrä henkilötyövuosia käytettävissään palveluiden turvaamiseksi. Tietoteknisten järjestelmien ajanmukaisuuteen ja käytettävyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta ne tukevat työn tekemistä ja mahdollistavat työntekijöiden keskittymisen ensisijaisten työtehtäviensä hoitamiseen.

**Svenska Finlands folkting** utgår i sitt svar från att frågeställningen gäller tillgången till lika tjänster för svensk- och finskspråkiga klienter.

En riksomfattande myndighet har ett övergripande ansvar för att klienternas språkliga rättigheter tillgodoses enligt lika grunder inom verksamheten, och tryggandet av språkliga rättigheter är en viktig del av rättsskyddet. Folktinget ser det som väsentligt att en ny myndighet redan från början har en helhetsbild av tillämpningen av språklagstiftningen och hur de språkliga rättigheterna har förverkligats i praktiken.

Det framgår av utredningen att den offentliga rättshjälpen och intressebevakningen har genomgått flera strukturella reformer efter år 2007. Riksdagens lagutskott tog år 2016 ställning till regeringens proposition gällande förslaget till lag om statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt (LaUB 5/2016 rd). I sitt betänkande understryker lagutskottet att ”omorganiseringen inte får försvaga statens faktiska möjligheter att fullt ut uppfylla åtagandena i språkligt hänseende”.

Enligt Folktinget visar de återkommande strukturella reformerna och lagutskottets yttrande att det vore befogat att kartlägga i synnerhet svenskspråkiga klienters erfaren-

heter av den språkliga servicen i syfte att trygga tillgången till lika tjänster för språkgrupperna. Det har bland annat visat sig att det är en utmaning att rekrytera svensk-kunnig personal till rättshjälpsbyråerna. Folktinget anser att det följaktligen är viktigt att klarlägga konsekvenserna av detta samt övriga omständigheter som kan påverka tillgången till service på svenska.

Om beredningen fortgår kommer justitieministeriet att se över de stadgade behörighetsvillkoren gällande språk för rättsbiträden och intressebevakare, vilka är utmärkta kunskaper i svenska för ett visst antal tjänster inom de tvåspråkiga distrikten. Folktinget har erfarit att denna översikt i så fall även omfattar behovet av språkliga behörighetsvillkor för vissa tjänster inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen, vilket är en välkommen komplettering av nuvarande bestämmelser. Samtidigt understryker Folktinget att det också finns behov av utbildningspolitiska åtgärder för att främja tillgången till svenskkunnig personal vid rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna i landet.

En annan fråga som har betydelse för klienternas tillgång till rättsskydd är antalet verksamhetsställen och deras placering. I utredningen föreslås inte en ändring av rättshjälps- och intressebevakningsbyråernas nätverk av verksamhetsställen, vilket Folktinget noterar med tillfredsställelse. Vidare hänvisar utredningen till det viktiga i att en klient också framöver ska kunna välja mellan att använda digitala tjänster eller att besöka ett verksamhetsställe. Folktinget konstaterar att denna jämlikhetsprincip har en central betydelse, eftersom det också framöver kommer att finnas personer, som inte har digitala kunskaper eller som i övrigt saknar möjligheter att använda digitala tjänster. Ytterligare hänvisar Folktinget till vikten av att de språkliga rättigheterna tillgodoses till fullo i de digitala tjänsterna inom rättshjälps- och intressebevakningsbyråernas verksamhet.

Utöver detta konstaterar Folktinget att den tilltänkta myndigheten har riksomfattande behörighet och är tvåspråkig. Detta bör följaktligen även avspeglas på de språkliga behörighetsvillkor som gäller för tjänster inom centralförvaltningen. Folktinget ser det som angeläget att det inom den nya myndigheten finns tjänstemän i ledande position med utmärkta kunskaper i svenska. Därtill är det viktigt att anställda som ansvarar för servicefunktioner i förhållande till allmänheten, som myndighetens växel, har utmärkta kunskaper i svenska.

Det är av särskild betydelse att den nya myndigheten har tillräckliga förutsättningar att använda svenska i kommunikationen med Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå. I enlighet med självstyrelselagens bestämmelser om skriftväxlingsspråket ska myndighetshandlingarna vara avfattade på svenska, vilket är en central språklig utgångspunkt för kontakten mellan riket och Åland. Folktinget hänvisar dessutom till

de synpunkter som framläggs ovan som en förutsättning för en välfungerande språklig kommunikation mellan den nya myndigheten och Åland.

**Takuusäätiö sr.** pitää tärkeänä, että talous- ja velkaneuvonnan palvelujen saatavuus on riittävää ja valtakunnallisesti tasapuolisesti sitä tarvitsevien ulottuvilla. Tämä edellyttää, että talous- ja velkaneuvonnan resurssit ovat oikein mitoitettuja ja riittävät. Lisäksi on tärkeää, että asiakaspalvelu on tasalaatuista ja yhdenmukaista. Yhdenmukainen palvelu ja toimintamalli edellyttävät työn sisällöllistä ohjaamista ja osaamisen varmistamista, mikä toteutuu parhaiten, kun toiminnan johto ja kehittäminen on keskitettyä. On myös tärkeää, että talous- ja velkaneuvontaa kerää ja jakaa säännöllisesti tietoa toiminnassaan esille tulevista velkaantumisen ilmiöistä ja trendeistä myös muille alan toimijoille.

## 2.5 Pidätkö ehdotettua viraston keskushallinnon organisaatorakennetta perusteltuna?

**Valtiovarainministeriö** toteaa lausuntanaan, että ehdotettu viraston keskushallinnon organisaatorakenne on selkeä ja ymmärrettävä. Rakenteen tulee tukea toimintaa ja siten on mahdollista, että uuden viraston toiminnan käynnistyttyä havaitaan tarpeita yhdistää joitakin toimintoja isommiksi kokonaisuuksiksi tai muuten järjestellä toimintoja eri tavoin kuin alun alkaen on suunniteltu. Jatkotyössä olennaista olisi siten mahdollistaa tällainen tarvittava uudelleenjärjestely joustavasti ja mahdollisimman pitkälle viraston omiin päätöksiin perustuen (ts. työjärjestyksellä).

**Eduskunnan oikeusasiamies** kiinnittää huomiota siihen, että talous- ja velkaneuvontaa säilyisi oikeusaputoimistojen yhteydessä ja tehtävää varten olisi keskushallinnossa asiantuntijavirkamies, muttei toimialajohtajaa. Selvityksessä on kerrottu selvityksen aikana syntyneestä käsityksestä, jonka mukaan talous- ja velkaneuvonnan virkamiehet tuntevat olevansa jollain tavalla yksin, irrallaan tai ilman talous- ja velkaneuvonnan erityispiirteitä tuntevaa johtoa. Selvityksen mukaan organisaatoratkaisulla voitaisiin tavoitella myös talous- ja velkaneuvonnan roolin vahvistamista. Kuitenkin selvityksessä on siis päädytty ehdottamaan, että talous- ja velkaneuvontaan ei tulisi omaa toimialajohtajaa, vaan oman toimialajohtajan sijaan talous- ja velkaneuvontaa varten oikeusavun toimialajohtajan alaisuudessa voisi olla talous- ja velkaneuvontaan perehtynyt ja sen menestyksestä vastaava virkamies. Ottaen huomioon talous- ja velkaneuvonnan tärkeys muun muassa ylivelkaantumista ehkäisevänä toimijana samoin kuin

neuvonnan erityispiirteet suhteessa oikeusapuun, asian jatkovalmistelussa olisi aiheellista tarkemmin arvioida talous- ja velkaneuvonnan asemaa uudessa keskushallintoyksikössä.

Oikeusasiamies huomauttaa tarkastelevansa keskushallinnon organisaatorakennetta roolinsa mukaisesti ennen muuta virkavastuun toteutumisen ja laillisuusvalvonnan näkökulmasta.

Virkavastuun kohdentaminen on yleensä suhteellisen helppoa perinteisessä linjaorganisaatiossa, joka saattaa selkeimmillään rakentua pyramidimaisesti pienemmistä yksiköistä (jaos, toimisto, osasto, virasto) suurempiin yksiköihin edeten siten, että käsilyvaltasuhteet ja vastuuasemat ilmenevät ilman tulkintavaikeuksia esimerkiksi työjärjestyksistä ja organisaatiokaavioista.

Virkavastuun kohdentamisen kannalta julkisen hallinnon strategian nykyisissä toimintalinjauksissa korostettu ilmiöpohjainen lähestymistapa, hallinnon sisäisten rakenteiden ja rajojen yli työskenteleminen, palvelujen tuottaminen monikanavaisesti ja verkostomaiset työskentelytavat, mitä ilmaisut sitten lähemmin tarkoittavatkin, ovat haasteellisia. Yleensä mainitut ilmaisut näyttäivät käytännössä johtavan matriisityyppisiin organisaatorakenteisiin ja virkavastuun kohdentamisen vaikeutumiseen. Erityisen hankalaksi virkavastuun kohdentaminen muuttuu, jos matriisimaisia rakenteita kutsutaan prosesseiksi ja vastuutahoja prosessinomistajiksi. Ohjaustoimivallan ja vastuuasemien tarkka määrittely olisi kuitenkin tärkeää laillisuusvalvonnan ja rikosvastuun toteuttamisen kannalta.

Selvityshenkilön uudelle virastolle esittämä hallintorakenne olisi ilmeisesti jonkinlainen linjaorganisaation (virastopäällikkö, toimialajohtaja, apulaistoimialajohtaja, tiimi-esimies), matriisiorganisaation (hallinnon, talouden ja kehittämisen vastuualueet ja niillä omat vastuualuejohtajansa) sekä esikuntaorganisaation (johdon tuki) yhdistelmä. Selvityshenkilö on kertonut (s. 10), että tähän hallintomalliin on päädytty, koska siinä ”johtamisen vastuut ovat selkeät ja alaiset tietävät kenen puoleen ongelmatilanteissa käännytään”. Valmistelun tässä vaiheessa mallin selkeys virkavastuun kohdentumisen kannalta ei ole täysin vakuuttava. Selvityshenkilö on sinänsä ansiokkaasti nostanut esiin (s. 92) sekavan matriisimaisen toiminnan riskejä.

**Etelä-Savon käräjäoikeudella** ei ole viraston keskushallintomallin osalta lausuttavaa. Virastorakenne noudattelee jo toteutettuja malleja lukuun ottamatta Tuomioistuinvirastoa, jossa ylintä päätösvaltaa käyttää johtokunta. Huomiota kiinnittää selvitysmiehen arvio viraston henkilöstöressurssista, joka vaikuttaa melko suurelta verrattuna esimerkiksi tuomioistuinviraston henkilöstöressurssiin. Selvityksessä todetaan myös, että virastopäällikön alaisuudessa toimivat toimialajohtajat ja vastuualuejohtajat olisivat määräaikaisia (5 vuotta). Valtiohallinnossa linja lienee tällä hetkellä se, että myös

päällikkövirka on määräaikainen. Selvityksessä ei ole otettu kantaa virastopäällikön tehtävän pysyvyyteen/määräaikaisuuteen. Viraston organisaatiota ei myöskään tulisi perustamisvaiheessa määritellä liian yksityiskohtaisesti vaan virastolle itselleen tulisi antaa laajempaa toimivaltaa organisaatorakenteen osalta. Yleisiä linjauksia toki voidaan tehdä.

**Kanta-Hämeen käräjäoikeus** pitää ehdotettua organisaatorakennetta perusteltuna. Se on samankaltainen kuin jo aikaisemmin oikeusministeriöltä pois siirtynyt keskushallinnon organisaatorakenne. Niihin verrattuna ehdotuksen mukainen henkilötyövuosimäärä vaikuttaa korkealta.

**Pirkanmaan käräjäoikeus** katsoo, että selvitystyössä on hyvin tuotu esille henkilöstömitoititus ja organisaatoratkaisuehdotus. Ne ovat hyvin ennustettavissa olleita, ei kovin edullisia ja varovasti arvioituja.

**Pohjanmaan käräjäoikeus** pitää ehdotettua keskushallinnon organisaatorakennetta perusteltuna. HTV:t ja resurssilisät kuitenkin tuntuvat liioitelluilta (vrt. esim. tuomioistuinvirasto). Kysymys talous- ja velkaneuvonnan linjajohtajuudesta on aiheellinen. Parasta olisi eriyttää oikeusapu omaksi virastoksi.

**Helsingin hallinto-oikeus** toteaa, että sikäli kun tätä pystyy ulkopolisena arvioimaan, organisaatorakenne näyttää perustellulta.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoo, että organisaatorakenne vaatii vielä jatkovalmistelua. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota mm. selkeään johtamis- ja esimiesrakenteeseen koko virastossa, osallisuuteen, avoimen ja aktiivisen vuorovaikutuksen ja tiedonkulun varmistamiseen sekä yhteistoimintaan virastossa. Organisaatorakennetta pohdittaessa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti asiakaslähtöiseen toiminnan, palvelujen ja prosessien yhteiseen kehittämiseen, jolla varmistetaan toiminnan tehokkuus, laadukkuus ja yhdenmukaisuus ja asiakkaan yhtenäinen palvelukokemus ja vältetään siiloutuminen ja päällekkäiset tehtävät.

Piiri yhtyy selvityshenkilö Jokisen näkemykseen siitä, että viraston tarkempi rakenne tulee arvioida yksityiskohtaisesti viraston perustamisvaiheessa. Tässä tarkastelussa keskushallinnon rakenteen lähtökohdaksi tulisi asettaa sektorin yhdessä määritellyt tarpeet ja tavoitteet rakenteelliselle uudistumiselle. Organisaatiouudistuksen tarkempaan tarkasteluun tulee varata riittävästi aikaa ja etenkin resursseja, jotta varmistetaan uudistuksen jouheva toteutus.



Tärkeää on, että uusi perustettava virasto vastaa alusta alkaen kaikista työnantajavirastotehtävistä ja työnantajatoiminnasta, mukaan lukien sektorinsa tarkentavien virkaehtosopimusten neuvotteluviranomaisena toimimisesta. Palkkausjärjestelmä on tärkeä osa viraston omaa strategiaa ja hyvän henkilöstöpolitiikan hoitamista sekä identiteettiä. Sopimustoimintaan liittyvään henkilöstöpolitiikan suunnitteluun, kustannusten hallintaan ja työnantajan velvollisuuteen tilastotietojen tuottamiseen on mahdollista hankkia virastolle erityisosaamista, eikä siirtymäaikaa siten tarvita.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** pitää ehdotettua organisaatorakennetta perusteltuna.

**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** toteaa, että talous- ja velkaneuvonnan apulaisjohtajan virka on perusteltu.

Uudessakin mallissa tulisi huomioida mahdollisuus avoimeen keskusteluun ja esimiesten ja henkilöstön kuulemiseen/osallistumiseen toiminnan kehittämiseksi ja yhteistyössä esim. sektoritapaamisten (edunvalvonta, oikeusapu ja talous- ja velkaneuvonta) yhteydessä.

Virastopäällikön alaisuudessa olevien johtajien virkojen määräaikaisuuksien perusteita ja tarvetta tulisi arvioida. Virkojen määräaikaisuus voi vaikuttaa tehtävien kiinnostavuuteen yksityisen sektorin hakijoille ja toisaalta luoda viransijaisuuksiin perustuvia määräaikaisuusketjuja valtiohallintoon.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** huomauttaa, että hallinnon rakennetta pitää tarkastella substanssityön sujuvuuden, ei hallinnon itsensä kannalta.

Johtavat oikeusavustajat ja edunvalvojat pitävät nykyisen kaltaista alueellista väliporrasta tärkeänä, koska muuten lähin esimies ja hallinnollinen tuki ovat liian kaukana. Toimistot ovat valtakunnallisesti hyvin erilaisia ja siten myös niiden tarpeet hallinnolliselle tuelle ovat erilaisia. Mikäli uudistus toteutetaan selvityksessä esitetyllä tavalla niin, että alueellinen väliporras jää pois, korostuu toimistojen välisen yhteistyön merkitys ja se on huomioitava resursseissa.

Selvityksessä esitetyssä mallissa viraston johtoryhmästä puuttuu riittävä kosketus substanssityöhön. Kun toimialajohtajan tehtävä on pelkästään hallinnollinen, on substanssityöstä vieraantumisen riski suuri. Myös tuntuma alueellisiin olosuhteisiin on vaarassa jäädä heikoksi. Yhden toimialajohtajan järjestelmä on myös varsin haavoittumisherkkä.

Toimialajohtajia voidaan myös puoltaa. Toimialajohtaja olisi oman alansa ehdoton valtakunnallinen asiantuntija, jolla olisi hyvä mahdollisuus perehtyä kuitenkin vain runsaan kahdenkymmenen toimiston asioihin.

Selvityksessä ehdotettu esittelyjärjestelmä asioiden ratkaisemisessa on hyvä ehdotus, mutta riippuvainen riittävästä resursoinnista. Toimistojen johtaville on palautumassa suuri määrä hallinnollista työtä, jonka merkitystä varsinkaan suurimmissa toimistoissa ei voi sivuttaa. Esille nousee myös kysymys toimistokohtaisten hallintosihteerien tarpeesta.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** katsoo, että ehdotettu keskushallinnon organisaatorakenne lähtökohtaisesti mahdollistaa tehokkaan toiminnan.

Esityksessä ehdotetaan oikeusavun toimialajohtajan alaisuuteen talous- ja velkaneuvonnan apulaisjohtajaa, mikä esitys on hyvä, koska talous- ja velkaneuvonta on siirtynyt oikeusaputoimistojen alaisuuteen vuoden 2019 alussa ja toiminta on vielä kehittymässä etenkin ennakoivan talous- ja velkaneuvonnan osalta.

Ehdotettua virastorakennetta tulisi kehittää myös siten, että se pitäisi sisällään toimintamuodon, jossa kyettäisiin tarvittaessa nopeaan vuoropuheluun keskushallinnon ja yksittäisen toimiston kesken, myös sellaisissa asioissa, mitkä koskettavat kyseisen alueen oikeusavun ja edunvalvonnan yhteisiä rajapintoja, kuten toimitilanhankkeet yms.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvonta** pitää perusteltuna selvityksessä esitettyä oikeusapu- ja edunvalvontaviraston keskushallinnon rakennetta. Tämä koskee virastoa päällikkövirastona, toimialakohtaisia rakenteita ja yhteisten keskushallinnon toimintojen vastuualueita.

Huomiota kiinnitetään myös siihen, että selvityksen mukainen Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto on rakenteellisesti yksi kokonaisuus. Se muodostuu keskushallinnosta sekä suoraan, ilman väliporrasta, olevista oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoista ja niiden toimipaikoista.

#### *Toimialakohtaiset rakenteet*

Julkisen oikeusavun, jonka osana on talous- ja velkaneuvonta sekä yleisen edunvalvonnan toimialoille on esitetty selkeä toimialakohtainen linjaorganisaatio.

Nämä toimialat ovat keskenään substanssin osalta siten erilaisia, että niitä ei voida organisoida yhdelle toimialalle. Vaikka missiotason tavoitteet olisivatkin yhteisiä, ovat

toimenpiteet niiden ja myös strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi käytännössä erilaisia. Synergiaetuja käytännön toiminnassa toki on.

Rakenne on myös kevyt, koska toimialallaan oikeusaputoimistot, joiden osana on talous- ja velkaneuvonta, sekä vastaavasti edunvalvontatoimistot toimisivat suoraan toimialajohtajan alaisuudessa. Toimistojen luku ei muodosta tässä estettä. Toimistojen itsenäistä asemaa operatiivisessa toiminnassa vahvistettaisiin.

Selvityksen mukaisia toimialan ja toimialajohtajan tehtäviä pidetään perusteltuina ja kattavina. Keskushallinto huolehtii linjauksista ja käytäntöjen yhtenäistämistä. Toimialajohtajan tehtävänä on vastuualueellaan erityisesti koordinoita strategiatyö toimialan palvelujen ja tuloksellisuuden taustatekijöiden mukaan. Tämän pohjalta johtaja huolehtii toimistojen tulosohjauksesta ja toiminnan arvioinnista. Myös kehittämistehtävien kokonaisuus on keskeinen. Sen toteutuksessa perustavoitteita ovat palvelujen alueellinen ja yhdenvertainen saatavuus, myös kielelliseltä kannalta, toimialan hyvä ja kehittyvä ammattitaito, käytäntöjen yhdenmukaisuus ja valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö.

Toimialajohtaja tekee alansa substanssia koskevat sopimukset, kuten edunvalvonnan ostopalvelusopimukset ja niiden muutokset sekä huolehtii niiden sopimusyhteistyön ja valvonnan järjestelyistä. Vastaava olisi esimerkiksi sopimus tietojärjestelmien rajapinnan kautta tehtävästä tiedonsiirrosta, esimerkiksi talous- ja velkaneuvonnassa.

Tämän kaiken toiminnan johtaminen on verkostomaista, kulloisenkin teeman tarpeiden mukaan. Tehtävä on hallinnollinen ja toiminnan edellytyksiä luova. Kuten selvitys kiteyttää, toimialajohtaja vastaa toimialueensa menestyksestä.

Toimialajohtajilla tulee olla sijaisjärjestelyt. Tämä koskee toisaalta oikeusavun toimialaa, sisältäen talous- ja velkaneuvonnan ja toisaalta edunvalvonnan toimialaa. Nykyisellään oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtajan sijaisena toimii yksi piirin toimiston johtava viranhaltija (johtava julkinen oikeusavustaja tai johtava yleinen edunvalvoja). Keskushallintomallissa tämä ei enää ole mahdollista.

Sijaistaminen olisi järjestettävissä toimialojen sisällä. Verkostomaisessa toimintatavassa sijaistaminen on lisäksi järjestettävissä myös laajemmin. Selvityksessä esitettyä talous- ja velkaneuvonnan apulaisjohtajana toimivaa asiantuntijavirkamiestä pidetään perusteltuna tämän toimialan erityispiirteiden takia. Tehtävä on tarpeen myös sen takia, että mainittu apulaisjohtaja voi toimia myös muuten oikeusavun tai edunvalvonnan toimialojen johtajan sijaisena. Lisäksi sijaistustehtäviä voidaan jakaa myös muille

keskushallinnon yksiköille. Tässä tullaan lähelle verkostomaista toimintatapaa. Selvityksen arviointia pidetään tässä ensisijaisena lähtökohtana. Apulaisjohtajien määrää ei siten ole tarpeen lisätä esityksen mukaisesta yhdestä apulaisjohtajasta.

### *Yhteiset rakenteet*

Selvityksen mukaisia keskushallinnon yhteisiä vastuualueita ovat hallinto, talous ja kehittäminen. Ne tuottavat palveluja kaikille toimialoille. Tätä selvityksen mukaista rakennetta pidetään perusteltuna. Perusteltuja ovat myös vastuualueille suunnitellut tehtävät. Vastuualueiden johtajien sijaistus toimisi edellä kuvatulla tavalla verkostomaisesti keskushallinnon piirissä.

Talous-vastuualue vastaisi kehys- ja talousarviosuunnittelusta ja valmistelusta, sisäisestä laskennasta ja raportoinnista, tulossopimuksen ja -ohjauksen valmistelusta tehtävänsä mukaan, kirjanpidosta, tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta. Tehtäviä olisivat myös maksuliike ja perintä siltä osin, kuin niitä ei hoidettaisi Palkeissa tai substanssin osalta toimistoissa. Tässä korostetaan hankintatoimen ja kilpailutusten järjestämistä, joka on tämän vastuualueen tehtävänä. Toimistojen hoidettaville pienhankinnoille suunniteltaisiin ohjeistus. Talous-vastuualue hoitaisi myös sopimushallinnon Palkeiden, oikeusrekisterikeskuksen ja Valtorin kanssa.

Hallinto-vastuualue vastaisi henkilöstöjohtamisen tuesta, henkilöstöhallinnosta sekä rekrytoinnista ja sen tuesta toimistoille. Toimivaltaan kuuluisivat myös virkojen perustaminen, lakkauttaminen ja muuttaminen. Tämä on keskeinen osa resurssihallintoa ja henkilöstöpolitiikkaa. Edelleen tehtäviin kuuluisivat asiakirjahallinto, arkistointi ja tietosuoja. Vastuualueen tehtäviä ovat myös työnantajatoiminta sekä työsuojelu ja työterveyshuollon yhteistyö. Vielä vastuualueelle kuuluisivat virastopalvelut ja toimitiloja koskevat kysymykset, erityisesti Senaatti-kiinteistöjen kanssa tehtävän yhteistyön koordinointi. Perusteltu on selvityksen kanta siitä, että virkaehtosopimustoimivalta tulee virastolle vasta, kun sen toiminta on vakiintunut.

Kehittäminen-vastuualue vastaisi koulutuksesta, osaamisen kehittämisestä, tietojärjestelmien kehittämisestä ja ylläpitämisestä yhteistyössä talous-vastuualueen ja Oikeusrekisterikeskuksen kanssa sekä varautumissuunnittelusta. Vastuualue tukisi muita vastuualueita ja toimialoja erityisesti pitkäkestoisissa kehittämissä, suunnittelussa ja strategiatyössä. Keskeisin toimintapiiri on digitalisaation käyttö toiminnassa. Vastuualue huolehtii ict-tuesta, informaattikko- ja data-analyysointipalveluista, tietoturvasta ja sähköisten asiakaspalvelumuotojen kehittämisestä sekä tukee sähköisen viestinnän toimintoja. Tämä on selvityksessä hyvin esillä.

Vastuualueista erillisinä toimintoina olisivat viestintäyksikkö ja johdon tuki.

Viestintä, niin sisäinen kuin ulkoinenkin, on yhä olennaisempaa nykyisessä toimintaympäristössä. Luotettavuus, selkeys ja nopeus ovat keskeisiä asioita. Niinpä selvityksen mukainen viestinnän yksikkö on yhä tärkeämpi, riittävästi resursoituna. Yksiköllä on tarpeen olla erillinen johtaja.

Johdon tuki huolehtii erikseen määräytyistä tehtävistä, kuten selvityksen mukaan sisäisestä valvonnasta ja sisäisestä tarkastuksesta. Samoin yhteistoimintamenettely kuuluisi johdon tuelle. Tehtäviä voi olla, osana muiden alueiden toimintaa, myös raportoinnissa ja ennakointi- ja strategiatyössä. Erillinen johtaja ei tässä ole tarpeen, kuten selvityksessä on todettu.

Näin selvityksessä kuvattu viraston johtoryhmä on sopiva tehokkaaseen toimintaan. Johtoryhmän sisäiseen tehtäväjakoon tulee panostaa.

### *Toimistot*

Keskushallinnon organisaation tuki on vahvan oikeusaputoimiston ja edunvalvontatoimiston toiminnalle keskeinen. Kuitenkin keskushallinnon rakenteiden yhteydessä on tarpeen käsitellä myös oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen rakenteellista asemaa. Näin on selvityksessä tehtykin.

Substanssityössä toimiston johtavat viranhaltijat johtavat toimistoja ja niiden toimipaikkoja sekä töiden järjestämistä. Johtava osallistuu myös substanssityöhön, mutta toimistojen koon kasvaessa tälle on entistä vähemmän mahdollisuuksia. Toimiston johtavan sijaistamiseen on kiinnitettävä huomiota.

Pääsääntöisesti toimistotasolla on nyt hoidettu vain tiettyjä hallinnollisia asioita. Periaate on ollut hallinnon keskittäminen oikeusapu- ja edunvalvontapiireihin. Näitä toimistojen tehtäviä ovat esimerkiksi aineiston tuottaminen piirin edelleen hoidettaviin tehtäviin, asiakastoimeksiantoihin liittyvien laskujen käsittely ja hyväksyntä sekä tietty henkilöstöhallinnon tehtävät, kuten vuosilomat, työajan kohdennus ja virkamatkoihin liittyvät tehtävät.

Tähän on tulossa muutosta. Perusteltuna pidetään selvityksen kuvausta niistä hallinnollisista asioista, jotka olisi tarpeen siirtää toimistoille. Tavanomaiset toimistoa koskevat hallinnolliset asiat, joihin ei liity laajempia ulottuvuuksia, tulisivat ratkaista siellä, missä asia pääasiallisesti valmistellaan, missä ratkaisuun on paikallisesti paras asiantuntemus ja mihin toimintoihin ratkaisu vaikuttaa. Toimistoilla on tarpeen olla enemmän toimivaltaa määräaikaisten virkamiesten rekrytoinnissa, hankinnoissa sekä töiden järjestelyissä, kuten virkavapauksissa ja tilojen käyttöä koskevissa asioissa. Näiden vienti keskushallinnolle ei ole tarkoituksenmukaista. Keskushallinto voi kuitenkin

tukea toimintaa ja tuottaa materiaalia ja ohjeistusta, kuten selvityksessä on todettu. Keskushallinto varmistaa myös sen, että näin toimittaessa toiminta pysyy asetetuissa taloudellisissa kehyksissä.

Perusteltua on, että sinänsä keskushallinnon toimivaltaan kuuluvissa, yksittäistä toimistoa tai sen henkilöstöä koskevissa asioissa otetaan käyttöön päätöksen tekeminen toimiston johtavan tekemästä esittelystä. Tämä selkeyttää vastuusuhteita ja nopeuttaa ratkaisutoimintaa.

Rakenteellisesti toimisto tarvitsee tämän lisätehtävän hoitamiseen tarpeellisen hallintohenkilöstön, huolehtimaan sekä uusista suunnitelluista tehtävistä että jo olemassa olevasta hallinnosta ja substanssin hallinnosta.

Toimistojen kuulemisen osalta parempi ilmaisu on dialogi keskushallinnon ja toimiston välillä. Sinänsä on tarpeen, kuten selvityksessä todetaan, että viraston työjärjestyksen määräyksillä huolehditaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen kuulemisen menettelytavoista toimistoja koskevissa asioissa. Näitä käsitellään muun muassa talousarviovalmistelussa, talousarvion soveltamisessa ja tulostavoitteiden määrittelyssä sekä niiden toimintaa koskevien ohjeiden valmistelussa. Tämä kuuleminen tulee kuitenkin olla aitoa jatkuvaa keskustelua toiminnasta, tavoitteista, toteutumista sekä kehityssuunnista.

**Ålands rätts hjälps- och intressebevakningsbyrå** anser att den föreslagna organisationsstrukturen för den nya myndighetens centralförvaltning är motiverad.

**Syyttäjälaitoksella** ei ole tältä osin lausuttavaa, koska virastojen keskushallinnon organisaatorakenteet ovat usein samankaltaisia pienillä eroavaisuuksilla ja ehdotettu malli näyttää olevan pääosin linjassa niiden kanssa. Syyttäjälaitos kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että yhtenä virastona toimivassa Syyttäjälaitoksessa ja sen mukaisesti keskitetysti hallinnon tehtäviä hoitavassa valtakunnansyyttäjän toimistossa oikeusapu- ja edunvalvontaviraston keskushallintoon suunniteltuja vastaavia tehtäviä hoidetaan alle 30 htv:n vahvaisilla henkilöresursseilla, joten selvityksen mukainen 60–65 htv:n arvio tuntuu jossain määrin korkealta. Syyttäjälaitoksen kokonaishenkilöstömäärä on pienempi kuin nyt lausunnon kohteena olevalla toimintasektorilla, mutta tehtäväkenttä hallinnossa on pääosin sama ja Syyttäjälaitoksessa osittain myös laajempi kuin se, jota ehdotuksen mukaan on määrä hoitaa uuden organisaation keskushallintoyksikössä. Esimerkiksi syyttäjien sopimusala koskevaa virkaehtosopimustoimintaa varten ei ole käytettävissä kokonaista henkilötyövuosiresurssia. Syyttäjälaitos toteaa vielä, että sen organisaatiouudistuksen yhteydessä keskitettyyn talous- ja henkilöstöhallintoon siirrettyjä tehtäviä hoitamaan siirtyi hallinnon asiantuntijoita myös alueellisista syyttäjänvirastoista.

**Digi- ja väestötietovirasto** pitää ehdotettua organisaatorakennetta perusteltuna.

**Poliisihallitus** toteaa, että strategisten ja operatiivisten tehtävien rajan vetäminen ei aina ole selkeää, ja tämä on hyvä ottaa huomioon alusta saakka mahdollista virastoa perustettaessa ja tehtäviä siirrettäessä. Ehdotettu keskushallinnon organisaatorakenne noudattelee valtion virastorakennetta koskevia linjauksia.

**SAK ry** pitää ehdotusta perusteltuna, joskin siinä tulee huomioida riittävä henkilöstöedustus aluetason toimijoiden osalta, jotta ylimpään johtoon saadaan välitöntä palautetta aluetason toiminnan haasteista ja kehittämistarpeista.

**OHK ry** lausuu, että keskushallinnon organisaatorakenteen tulee perustua todelliseen ja riittävästi juuri tälle sektorille harkittuun tarpeeseen. Johtamisjärjestelmän organisoiminen ei tule tapahtua kentän resurssien kustannuksella. Johtamisjärjestelmän perusteetonta paisuttamista tulee välttää. Keskushallinnon ja kentän yhteistyön saumatomuus ja selkeä tavoitehakuisuus tulee varmistaa minimissään yhteistoimintalaissa säädetysti.

**Ammattiliitto Pro ry** toteaa Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen selkeyttävän viraston rakennetta ja ohjausta. Valtakunnallinen toimivalta yhdessä virastossa yhdenmukaistaa myös palveluja.

**Suomen Asianajajaliitto** pitää tärkeänä, että viraston johtoryhmässä olisi jäsenenä myös oikeusaputoimistojen toimintaympäristöt ja käytännöt tunteva julkinen oikeusavustaja, joka olisi myös asianajaja. Tämä mahdollistaisi palveluja kehitettäessä välttämättömän käytännön tarpeita ja mahdollisuuksia koskevan tiedon välittymisen suoriavalta tasolta päätöksentekotasolle sekä asiakasnäkökulmien nykyistä paremman huomioon ottamisen.

**Suomen Lakimiesliitto** pitää ehdotettua keskushallinnon organisaatorakennetta perusteltuna.

**Suomen tuomariliitto** toteaa, että keskushallinnon organisaatorakenne vastaa pitkälti muiden viime vuosina oikeusministeriöltä pois siirtyneiden hallintokokonaisuuksien (mm. ulosottotoimi ja tuomioistuinlaitos) keskushallinnon organisaatorakennetta, eikä Tuomariliitolla ole tältä osin lausuttavaa.

**Julkiset oikeusavustajat ry** katsoo, että mikäli virasto perustetaan, voidaan nykyiset oikeusapu- ja edunvalvontapiirit lakkauttaa, eikä keskushallinnon ja virastojen väliin ole tarpeen perustaa esimerkiksi alueellista johtoa. Myös niin sanottujen toimialajohta-

jien tarpeellisuuteen oikeusavustajat suhtautuvat varauksella. Keskusviraston ja toimistojen välinen yhteydenpito sekä toimistojen ja henkilöstön edustus keskusviraston toiminnassa ja ylipäänsä toiminnan kehittämisessä tulee turvata. Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, ettei hallintoa tule paisuttaa tarpeettomasti, vaan resurssit tulee suunnata ensisijaisesti toimistoihin.

## 2.6 Pidättekö perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti?

**Valtiovarainministeriö** toteaa lausuntonaan, että monipaikkainen ja verkostomainen työskentely on ollut jo vuosia perusratkaisuna varsinkin isommissa virastokokonaisuuksissa niin hallinnollisissa kuin substanssitehtävissäkin. Esimerkkeinä voidaan mainita selvityksessä käsitellyn KEHA-keskuksen ja ELY-keskusten lisäksi mm. aluehallintovirastot ja Verohallinto. Ehdotetun viraston keskushallinnon tehtävien hoitoa monipaikkaisesti ja verkostomaisesti voidaan pitää perusteltuna niin itse tehtävien tuloksellisen hoidon kuin myös yleisemmistä valtionhallinnon rakenteiden ja toiminnan kehittämisen näkökulmista.

**Eduskunnan oikeusasiamies** toteaa, että kysymys tarkoittanee käytännössä sitä, että esimerkiksi henkilöstöhallinnosta ja kirjanpidosta vastaavan uuden valtakunnallisen viraston henkilöstö työskentelisi hajallaan ympäri maata oikeusaputoimistoissa, valtion yhteisissä työtiloissa tai etänä. Fyysisen etäisyyden ottamista kutsuttaneen nykyisin monipaikkaiseksi ja verkostomaiseksi toiminnaksi. Yhteydenpito asiakkaisiin, kollegoihin ja esimiehiin hoidettaisiin monipaikkaisesti toimittaessa ilmeisesti pääasiassa teknisin välinein. Järjestelyt muistuttaisivat oikeusaputoimistojen henkilöstön näkökulmasta yksityisellä sektorilla tavallisia ulkoistamisratkaisuja, joissa ict-tukea tai kirjanpito palveluja saadaan tikettipalveluna ulkomailta tai jostain päin Suomea.

Palkanlaskennan tyyppisten henkilöstöpalvelujen tuottaminen etänä saattaisi onnistua hyvinkin, mutta esimerkiksi työsuojeluun liittyvät henkilöstöasiat kuten kiusaamiseen tai ahdisteluun puuttuminen taikka sisäilmaongelmiin reagoiminen eivät käytännössä välttämättä onnistu monipaikkaisesti ja verkostomaisesti toimien vaan edellyttänevät aitoa toimistokohtaista jalkautumista, kohtaamista ja läsnäoloa.

Useimmiten henkilöstöhallintoon kuuluvat asiat tulevat parhaiten käsitellyiksi ja ratkaistuiksi siellä, missä olosuhteet ja ihmiset parhaiten tunnetaan. Ratkaisun tekemiseen on paras asiantuntemus yleensä siellä, missä ratkaisun vaikutukset tuntuvat eikä monipaikkaisesti toimivassa keskushallinnossa (läheisyysperiaate).



**Etelä-Savon käräjäoikeus** toteaa, että viraston keskushallinnon tehtävien hoitaminen lienee mahdollista myös monipaikkaisesti ja verkostomaisesti.

**Kanta-Hämeen käräjäoikeus** toteaa, että monipaikkaisuus ja verkostomaisuus on perusteltua ja kannatettavaa. Digitalisaation ja tietoliikenneyhteyksien kehittyminen mahdollistaa työn tekemisen tavoilla, jotka ennen eivät ole olleet mahdollisia. Etätyön tekeminen tulee todennäköisesti jatkumaan myös koronaviruspandemian päättymisen jälkeen, minkä vuoksi toimitilatarpeet muuttuvat merkittävästi.

**Pohjanmaan käräjäoikeus** katsoo, että keskushallinnon tehtävistä voitaisiin huolehtia esittelymenettelyllä. Hallinnollisia tehtäviä liiaksi hajottamalla menetetään keskittämisen hyödyt. On parempaa, että toimistoja johdetaan Helsingistä kuin Tampereelta.

**Helsingin hallinto-oikeuden** mielestä monipaikkainen ja verkostomainen tehtävien hoitotapa ei ole vielä valtavirtaa eikä siitä liene valtionhallinnossa kovin paljon kokemusta. Ehkä se vaatii myös tottumusta. Kun muutoinkin olemme sähköisten palveluiden myötä siirtymässä yhä enemmän paikkariippumattomaan työskentelyyn, tämä malli voi hyvinkin olla toimiva. Mallin onnistuminen riippuu myös virastossa työskentelevästä henkilöstöstä ja edellyttää parhaiden yhteistoiminnan muotojen aktiivista luomista ja perinteisestä hierarkiasta luopumista. Jossain määrin toimiminen samassa toimipisteessä on aina etu ja asiointi viraston sisäisissä asioissa helpompaa.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** pitää perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** pitää perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti.

**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** pitää hyvänä monipaikkaisuutta ja verkostomaisuutta. Nämä tuovat mm. joustavuutta rekrytointeihin ja säästöjä toimitilakuluihin.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** toteaa hallintonsa toimivan tälläkin hetkellä kahdessa eri paikassa, Turussa ja Porissa, ja hallinnon kanssa asioivia toimipaikkoja olevan tusina.

Hallinto kokee kaiken toimivan hyvin, mutta hyvän palaverikäytännön merkitys hallinnon yhtenäisyydelle ja tiedonkululle korostuu. Toiminta kyllä sopeutuu olosuhteisiin, sen on myös vallitseva koronatilanne osoittanut.

Myös hallinnon ”asiakkaat” eli piirin toimistot ja toimipaikat kokevat verkostomaisen ja monipaikkaisen toiminnan ongelmattomaksi. Kun käytännöt on luotu, asiat hoituvat sähköisillä välineillä hyvin ja nopeasti. Tavoitettavuutta pidetään jopa perinteistä parempana.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** pitää keskushallinnon tehtävissä verkostomaista ja monipaikkaista työskentelyä mahdollisena. Toimintojen hajuttamisen tulee silti olla jollain tavoin ”ryhmittynyttä”; yksittäisten hallinnon työpisteiden luominen eri puolille maata ei ole toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista ja toimintaa eteenpäin vievää, vaan haavoittuvaista. Nykyinen toimistojen toimipaikkaverkosto tulisi säilyttää.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvonta** lausuu, että selvityksen tarkastelu keskushallinnon tehtävien monipaikkaisesta ja verkostomaisesta hoidosta on perusteltu ja toimintatapojen muutoksen mukainen. Se vastaa yleistä valtionhallinnon virastorakenteiden kehityssuuntaa. Teemoina ovat valtakunnallinen toimivalta, monipaikkaisuus ja verkostomaisuus.

Nyt selvityksen mukaisessa oikeusapu- ja edunvalvontaviraston keskushallinnossa voidaan hyvin toteuttaa tekninen monipaikkaisuus. Nykyiset digitaaliset ratkaisut ja niiden kehitys muuttavat työn kuvan juuri monipaikkaiseen ja paikkariippumattomaan työn tekemiseen. Keskushallinnon johdon ja sen henkilöstön virkapaikat voivat hyvin olla eri paikkakunnilla. Tässä tulee huomioitua myös tosiasiallinen alueellinen kattavuus ja henkilöstön asema muutostilanteessa. Monipaikkaisuuden pitkäaikainen toimivuus edellyttää lisätyötä johtamisessa, esimiespalveluissa, tiedonkulun varmistamisessa ja läsnäolon tunteen vahvistamisessa.

Toimistotasolla oikeusaputoimistoissa ja edunvalvontatoimistoissa on kuitenkin myös tehtäviä, jotka ovat sidoksissa määrättyyn toimistoon tai toimipaikkaan palveluiden alueellisen saatavuuden turvaamiseksi. Toimistoissakin monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden osuus kasvaa kuitenkin jatkuvasti.

Verkostomaisuus on puolestaan toimintakulttuuria eli tapa toimia ja tapa johtaa. Tavoitteena on synergian ja lisäarvon saaminen. Toisaalta poistetaan turhia esteitä, silloja ja toisaalta voidaan luoda organisaatioon hyödyllisiä rakenteita ja toimintatapoja. Toiminta on joustavaa kulloisenkin tarpeen ja asiantuntemuksen mukaan. Tulos syntyy vuorovaikutuksessa, verkoston jäsenet luovat toiminnalle sen monipuolisuuden, innovaatiot ja resurssit. Tavoite on, että resurssien ja osaamisen monipuolisen käytön ohella toteutuvat itseohjautuvuus ja verkoston sisäinen luottamus. Luottamus ja toiminta näkyvät myös ulospäin.

Selvityksen kannat näistä ovat perusteltuja. Verkostomaisuus ja monipaikkaisuus vaativat erityisesti esimiehiltä ja viraston johdolta uusia valmiuksia ja yhteydenpidon toimintatapoja. Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston yhteisiä hallinto- ja tukitehtäviä voidaan hyvin hoitaa edellä tavoitteena olevalla verkostomaisella tavalla ja eri puolilla maata.

**Ålands rätts hjälps- och intressebevakningsbyrå** tycker att det är motiverat att sköta centralförvaltningens uppgifter på flera orter och i nätverk. Därmed utnyttjas digitala verktyg som möjliggör decentralisering och distansarbete, samt centralförvaltningen möjlighet till rikstäckande lokalkännedom om lokala omständigheter förbättras.

**Syyttäjälaitos** toteaa, että sen keskushallinto toimii osittain monipaikkaisesti, koska organisaatiouudistuksen yhteydessä keskushallintoyksikön tehtäviä hoitamaan siirtyi henkilöstöä eri syyttäjänvirastoista. Toimintatapa on mahdollinen, mutta vaatii käytännössä sekä virkamiesten yhteistyötä ja vertaistuelta että esimiestyötä erilaisia valmiuksia verrattuna siihen, että kaikki työskentelisivät samassa toimipisteessä. Kun työn tekemisen perusedellytykset ovat kunnossa, on monipaikkaisuudesta kuitenkin myös ilmeistä hyötyä, koska se lisää keskushallinnon näkyvyyttä alueellisissa toimipaikoissa ja vahvistaa edellytyksiä lisätä paikkariippumatonta työn tekemisen tapaa myös muissa toiminnoissa. Käytännössä modernit viestintäyhteydet sekä sähköinen asiakirjahallinto ja asianhallintajärjestelmä ovat välttämättömät edellytykset sille, että keskushallinnon monipaikkainen työskentely on mahdollista.

**Digi- ja väestötietovirasto** pitää perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti.

**Itä-Suomen aluehallintovirasto ja Aluehallintovirastojen hallinto- ja kehittämispalvelut -vastuualue HAKE** eivät selvityksen perusteella näe estettä, etteikö ehdotetun keskushallinnon tehtäviä voitaisi hoitaa monipaikkaisesti ja verkostomaisesti. Tämä olisi omiaan edistämään positiivista työnantajakuvaa valtion taholta. Ehdotus tukee tältä osin nykyisiä valtionhallinnon kehittämislinjauksia, jotka liittyvät muun muassa digitalisaation edistämiseen.

Aluehallintovirastojen yhteiset hallinto- ja kehittämispalvelut on organisoitu omaksi vastuualueeksi Etelä-Suomen aluehallintoviraston organisaatioon. Etelä-Suomen aluehallintoviraston päätoimipaikka on Hämeenlinnassa ja sillä on toimipaikat myös Helsingissä ja Kouvolassa. HAKE on omissa tehtävissään jakautunut kuuteen yksikköön, joilla on valtakunnallinen toimivalta. HAKEn yksiköiden päälliköt ja muut virkamiehet hoitavat Etelä-Suomen aluehallintovirastoon sijoitettuja virkojaan asuinpaikkansa perusteella fyysisesti myös eri aluehallintovirastojen toimipaikoista käsin.

**Poliisihallitus** katsoo, että viraston keskushallinnon tehtävien hoitaminen monipaikkaisesti ja verkostomaisesti on perusteltua siitä näkökulmasta, että palveluiden alueellinen saatavuus saadaan edelleen turvattua. Toisaalta se voi tuoda omat johtamishaasteensa, kun toiminta on hajautettuna useampaan eri paikkaan. Nyky-yhteiskunnassa ja nykyisillä digitaalisilla välineillä tilanne on silti varmasti hallittavissa. Selvät johtamismallit ja prosessit ovat kannatettavia ja tarpeen erityisesti alkuvaiheessa rakennettaessa uutta virastoa.

**OHK ry** kannattaa ajatusta keskushallinnon tehtävien hoitamisesta monipaikkaisesti ja verkostomaisesti, mikäli se organisoidaan ja henkilöstö resursoidaan asianmukaisesti ja tehtävien toteuttaminen ei aiheuta turhaa lisähallintotarvetta.

**JHL ry** toteaa monipaikkaisuuden olevan jo arkipäivää virastoissa, ja siitä olevan hyviä kokemuksia. Monipaikkaisuus vaatii uusien johtamis- ja työtapojen sekä työvälineiden käyttöönottoa.

**Ammattiliitto Pro ry** katsoo, että viraston koko (n. 1200 htv:ta) on tarpeeksi suuri, jolloin viraston oma henkilöstö- ja taloushallinto voidaan organisoida järkevällä tavalla. Viraston monipaikkainen organisaatio (toimipaikat) tulee säilyttää.

**Suomen Asianajajaliitto** pitää perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti.

**Suomen Kuntaliitto** pitää lähtökohtaisesti kannatettavana viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti.

**Suomen Lakimiesliitto** pitää monipaikkaisuutta ja verkostomaisuutta perusteltuna ja kannatettavana.

**Suomen tuomariliitto** on aiemmassa asiaa koskevassa lausunnossaan 15.2.2019 kiinnittänyt huomiota siihen, että palveluiden alueellisesta saatavuudesta on pidettävä huolta. Ehdotettu malli vaikuttaa tukevan palveluiden alueellista saatavuutta ja paikallistuntemuksen säilyttämistä.

**Julkiset oikeusavustajat ry** pitää ehdotettua monipaikkaisuutta ja verkostomaisuutta perusteltuna ja kannattaa ehdotusta.

### 3 Muut selvitystä koskevat lausunnot ja huomiot

**Valtiovarainministeriö** toteaa lisäksi, että selvityksen perusteella voi päätyä (toimistojen itsenäisestä asemasta johtuen) siihen käsitykseen, että ehdotettu virastomalli olisi tietyssä määrin poikkeus normaalista ns. päällikkövirastomallista, jossa virastopäällikkö viime kädessä vastaa koko viraston toiminnasta ja päätöksenteosta delegoiden päätöksentekoa alaspäin organisaatiossa työjärjestyksellä. Mikäli tällainen ero puhtaaseen päällikkövirastomalliin verrattuna sisältyy ehdotettuun virastomalliin, se on hyvä tuoda jatkovalmistelussa selkeästi esiin.

Selvityksen mukaan valtakunnallisen viraston substanssitoimialajohtajien ”vastuulla olisi substanssin ammattitaito, palvelujen saatavuus ja yhdenmukaisuus, valtakunnallinen sidosryhmäyhteistyö, kielellisten oikeuksien toteutuminen, toiminnan arviointi ja kannustaminen, toimistojen tulosohejaus, verkostojohtaminen sekä toimistojen työtä koskevien normien ja informaation jalostaminen toimistojen työtä tukevaan muotoon.” Toimialajohtajien, jotka siis sijoittuvat viraston keskushallintoon, määritelmää ja tehtäviä olisi jatkovalmistelussa vielä hyvä kuvata tyhjentävämmin suhteessa toimeksiantojen hoitamisessa itsenäisiksi kaavailtuihin toimistoihin. Olisiko toimialajohtaja kunkin toimiston johtavan hallinnollinen esimies; tämä olisi hyvä selkeästi ja yksiselitteisesti täsmentää. Ja jos olisi, niin tällöin ei, koska kyseessä on viraston sisäinen johtamissuhde eikä kahden organisaation välinen ohjaussuhde, voitane puhua tulosohejauksesta, vaan yksiselitteisesti johtamisesta, vaikka varsinaista substanssiratkaisutoimintaa koskien (toimeksiantojen hoitaminen) se olisikin ilmeisesti rajoitettua ns. perusmuotoiseen johtamismalliin verrattuna.

Selvityksen mukaan viraston perustaminen merkitsisi karkean arvion mukaan noin 2,5 milj. euron vuotuista lisärahoitustarvetta, jota ei ole mitoituserusteineen yksilöity. Selvityksessä on esitetty arvioita ja vertailuja hallinnollisten tehtävien tehokkuusluvuihin eri virastoissa nykyisin sekä myös selvityksen ehdotuksen mukaisessa kokonaisuudessa. Silti jää jossain määrin epäselväksi, miksi hallinnollisten tehtävien kokoaminen keskitetyksi ja siten lähtökohtaisesti ja aiempien hallinnosta löytyvien esimerkkien perusteella tehokkaammalla organisointitavalla hoidettaviksi aiheuttaisi näin mittavan lisäresursointitarpeen. Itse selvityksessä arvioidaan asiaa mm. seuraavasti: “[Valtakunnallinen toimivalta] vähentäisi päällekkäisen työn ja koordinaation tarvetta piireissä ja loisi paremmat edellytykset yhdenmukaisten palveluiden tuottamiseen yhdenmukaisilla kriteereillä. Lisäksi virastoina toimivista piireistä luopuminen rationalisoisi ja tehostaisi niitä valmistelu-, suunnittelu-, toimeenpano- ja raportointitehtäviä, joita hallintoon kohdistuu”, mikä arviona luo ennemminkin odotusarvon toiminnan tehostumi-

sesta kuin lisäresursoinnin tarpeesta. Jatkotyössä tulee selvittää piiri- ja toimistokoh-  
taisesti sekä kattavasti kaikki kokonaisuutta koskeviin hallintotehtäviin kohdistuvat re-  
surssit ja varmistaa näiden siirto uuden viraston keskushallintoon.

Valtiovarainministeriö ei pidä hyväksyttävänä, että uuden viraston perustaminen ai-  
heuttaisi merkittäviä, tässä vaiheessa yleispiirteisesti 2,5 miljoonan euron suuruiseksi  
arvioituja vuotuisia lisäkustannuksia. Uusi virasto on toiminnallisesti organisoitava  
niin, ettei pysyviä lisäkustannuksia synny. Ministeriö pitää keskeisenä, että asian jat-  
kovalmistelussa kattavasti yksilöidään esitettyjen muutosten kustannusvaikutukset  
sekä erityisesti muutoksilla saavutettavissa olevat resursointihyödyt, jotka ovat olen-  
nainen osa muutosten perusteltavuutta. Muutoksista aiheutuvat kustannukset on läh-  
tökohtaisesti katettava valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvioiden mu-  
kaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa. Mahdollisista resurssili-  
säyksistä on linjattava erikseen normaalein kehys- ja talousarviopäätöksin.

Selvityksessä ei esitetä muutoksia nykyiseen varsin laajaan toimipaikkaverkoston.  
Mahdollisuuksia toimipaikkaverkoston kehittämiseen luo kuitenkin jatkossa se selvi-  
tyksen johtopäätös, ettei samassa osoitteessa toimiminen välttämättä tarkoita yhteis-  
sissä toimitiloissa toimimista, jos tehtävät, niitä hoitavat ja johtavat ihmiset sekä tieto-  
järjestelmät on erotettu toisistaan niin, ettei asianajosalaisuus vaarannu eikä ulkopuo-  
liselle tarkastelijallekaan tästä synny perusteltua epäilyä. Toimitilat, vaikka ne olisivat  
samassa osoitteessa, ovat selvitysmiehen käsityksen mukaan järjestettävissä niin,  
että asianajosalaisuus ja tietosuoja ovat turvattuina.

Mikäli uusi virasto perustetaan, tulee pyrkiä siihen, että ulosottoimen henkilöstön  
palkkauksiin nykyisin sovellettavat virkaehtosopimukset eivät pelkäästään organisaatio-  
uudistuksen vuoksi lakkaisi olemasta voimassa. Valtiovarainministeriö päättää hallin-  
nonalan neuvotteluviranomaisista ottaen huomioon mm. viraston valmiudet toimia  
työnantajaosapuolena neuvottelutoiminnassa.

**Oikeuskanslerinvirasto** toteaa lausuntonaan seuraavan:

Oikeusministeriö asetti 2.3.2020 selvityshankkeen, joka koski Oikeusapu- ja edunval-  
vontaviraston perustamista. Uudistus on jatkumoa eri oikeusministeriön sektoreita  
koskeville hallinnollisille uudistuksille, joissa on pyritty keskittämään hallintoa ja yh-  
denmukaistamaan käytäntöjä.

Oikeusapupalveluun liittyvien käytäntöjen yhtenäistäminen edistää oikeusapupalvelu-  
jen käyttäjien yhdenvertaista asemaa. Tätä voidaan pitää myönteisenä tavoitteena.  
Erityisesti oikeusapuhakemusten käsittelyn yhtenäisyys, esimerkiksi oikeusavun haki-

joilta vaadittavien tietojen yhdenmukaisuus ja oikeusavun myöntämisperusteiden yhtenäisyys, on tärkeää yhdenvertaisuuden kannalta. Laillisuusvalvonnan kannalta keskeistä on oikeusapua ja edunvalvontaa koskevan hallinnollisen uudistuksen yhteydessä huolehtia siitä, että palvelujen saatavuus ei vaarannu ja että esimerkiksi palveluiden käyttäjien kielellisten oikeuksien toteutuminen turvataan. Pidemmällä tähtäimellä kehittämistyössä on tarpeen yhtäältä vahvistaa asiaa koskevan tulevan yleislainsäädännön, jota valmistellaan oikeusministeriössä, mahdollistamissa rajoissa automaation hyödyntämistä palveluiden sujuvan ja joutuisan saatavuuden mahdollistamiseksi ja toisaalta myös vahvistaa mahdollisuuksia saada henkilökohtaista, kunkin asiakkaana olevan ihmisen tilanteen ja tarpeen mukaan räätälöityä palvelua.

Saamen kielilain 2 §:n 2) -kohdan mukaan viranomaiset, joihin lakia sovelletaan, ovat ne tuomioistuimet ja valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaiset, joiden virka-alueeseen edellä mainitut kunnat kokonaan tai osittain kuuluvat.

Kun ehdotettu Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto olisi valtakunnallinen virasto, jonka perustamisen myötä oikeusavun ja edunvalvonnan piirihallinto lakkaisi, tulisi saamen kielilain (1086/2003) 2 §:n viranomaisluetteloa täydentää mahdollisen organisaatiouudistuksen yhteydessä perustettavalla virastolla.

### *Oikeusapupalveluista*

Asianajalain mukaan julkiset oikeusavustajat ovat työssään Suomen Asianajajaliiton alaisen valvontalautakunnan valvonnan alaisia ja velvollisia noudattamaan hyvää asianajajatapaa koskevia ohjeita. Hyvän asianajajatavan mukaan keskeistä on, että asianajaja tai julkinen oikeusavustaja edistää toiminnallaan asiakkaansa etua. Oikeusapu tältä osin on osa perustuslain 21 §:ssä ja EU:n perusoikeusperuskirjassa perusoikeutena ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan perusteella ihmisoikeutena turvattua oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tästä syystä hankkeen jatkovalmistelussa on kiinnitettävä huomiota siihen, että hallinnollinen uudistus, esimerkiksi keskusviraston tulosohjausjärjestelmä, ei vaaranna julkisen oikeusavustajan itsenäistä asemaa suhteessa asiakkaaseen. Julkisen oikeusavustajan riippumattomuus asiakkaan toimeksiannon hoitamisessa hyvän asianajajatavan mukaisesti on perusteltua uudistuksessa turvata selkeällä tavalla ja tarvittavilta osin säädösperusteisesti.

Aivan erityistä huomiota oikeusapu- ja edunvalvontapalveluja koskevan organisaatiouudistuksen yhteydessä on jatkovalmistelussa kiinnitettävä esteellisyyksysymyksiin. Selvityksessä todetaan tältä osin sen johdannossa, ”ettei sellainen oikeusavun valtakunnallinen toimivalta ole mahdollinen, joka johtaisi valtakunnallisen toimistojäävin syntymiseen. Siksi keskushallinto vastaisi vain hallinto- ja taustatehtävistä.” Tästä syystä nykyinen toimistorakenne esitetään säilytettäväksi. Oikeuskanslerinvirasto yhtyy näkemykseen valtakunnallisen toimistojäävin ongelmallisuudesta.

Selvityksen perusteella jää kuitenkin vielä joiltain osin jatkovalmistelun varaan se, millaisia tehtäviä keskusvirasto organisaatiouudistuksen myötä hoitaisi ja millaista merkitystä eri organisaatoratkaisuilla voisi olla julkisten oikeusavustajien esteellisyysarvioinnin kannalta. Selvityksessä todetaan, että hallinto- ja tukitehtäviä hoidetaan jo nyt osittain keskitetysti.

Asian jatkovalmistelussa on tarkemmin arvioitava esimerkiksi, millainen hallinnollinen ohjausvalta keskusvirastolla olisi. Mitä laajempi keskushallinnon ohjausvalta olisi, sitä enemmän esteellisyyskysymykset voisivat aktualisoitua myös sitä kautta. Esteellisyyskysymykset on otettava huomioon myös esimerkiksi asianhallintajärjestelmiä kehitettäessä.

Oikeuskanslerille osoitettujen kantelujen perusteella voidaan joka tapauksessa yhtyä siihen selvityksessä todettuun, että esteellisyyskysymykset usein näyttäytyvät oikeusavun asiakkaille vaikeasti ymmärrettävinä tai asiointia vaikeuttavina. Oikeusavustajan esteellisyys usein hidastaa ja hankaloittaa oikeudellisen avun saamista. Tällä on lisäksi erityinen merkitys pääkaupunkiseudun ulkopuolella, jossa oikeusaputoimistojen väliset etäisyydet ovat pitkät, jolloin kääntyminen toisen oikeusaputoimiston puoleen on käytännössä hankalaa eikä yksityisiä oikeudellisia palveluja ole välttämättä aina saatavissa. Toisaalta asiakkaan oikeusturvan kannalta on olennaista, että hänen avustajansa voi toimia hänen etunsa mukaisesti ilman ulkopuolisia vaikuttimia.

Esteellisyyskysymyksiin on organisaatiouudistuksen jatkovalmistelussa kiinnitettävä huomiota myös harkittaessa toimitilaratkaisuja; esimerkiksi eri oikeusaputoimistojen tai muiden viranomaisten toimiminen samassa rakennuksessa on omiaan herättämään virkamiesten esteettömyyteen liittyviä kysymyksiä.

Perusteltu on selvitysmiehen näkemys siitä, että oikeudenkäyntiavustajalautakunnan siirtäminen keskusviraston yhteyteen ei olisi perusteltua ottaen huomioon lautakunnan riippumaton asema ja tehtävät luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonnassa. Toisenlainen ratkaisu voisi synnyttää jännitteitä eri tehtäväkokonaisuuksien ja niiden edellyttämän puolueettomuuden ja riippumattomuuden välillä.

#### *Uudistuksen toteuttamisesta*

Laillisuusvalvonnan näkökulmasta on tarpeen kiinnittää huomiota myös siihen, että organisaatiouudistuksen toimeenpano ja siirtymäjärjestelyt edellyttävät huolellista suunnittelua. Tavoitteena tulee olla ja siirtymäjärjestelyillä varmistaa, ettei valtakunnallisen viraston perustaminen organisaatiomuutoksineen johda palveluiden saatavuuden hidastumiseen.



**Eduskunnan oikeusasiamies** toteaa lopuksi, että yhden viraston mallin etuja ja haittoja punnittaessa tilannetta tulee asian mahdollisessa jatkovalmistelussa arvioida myös siltä kannalta, mikä taho uudistetussa organisaatiossa toimisi rekisterinpitäjänä ja miten käytössä olevat tietovarannot ja rekisterit yksilöitäisiin ja niihin liittyvät vastuut uudessa organisaatiossa paikannettaisiin. Tietosuojaan ja tietojenkäsittelyyn liittyvät vastuut eivät yleensä kiinnity viraston käsitteeseen vaan muihin seikkoihin ja usein myös Valtorilla on osuutensa kokonaisuudessa. Näiden seikkojen tarkempi käsittely ja arviointi on asian jatkovalmistelussa nähdäkseni välttämätöntä. Tietojenkäsittelyyn ja tietosuojaan liittyvissä vastuissa ja toiminnoissa mahdollisesti saavutettavat säästöt voisivat olla merkittävä lisäperuste yhden viraston malliin siirtymiselle. Näitä seikkoja selvityshenkilö ei ole kuitenkaan käsitellyt.

Tietosuojan perusteita koskeva sääntely sisältyy EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen ja sitä täydentävään tietosuojalakiin (1050/2018). Henkilötietojen käsittelyyn liittyvät vastuut liitetään ennen muuta rekisterinpitäjänä toimimiseen. Rekisterinpitäjän – tai yhteisrekisterinpitotilanteissa rekisterinpitäjien – tunnistaminen on sen vuoksi nyt kysymyksessä olevan lainsäädäntöhankkeen kannaltakin tärkeää.

Laissa julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) puolestaan operoidaan tiedonhallintayksikön käsitteellä. Laissa säädetään tiedonhallintayksikölle merkittävää toimivaltaa, joka kohdistuu julkisen hallinnon tietoaineistoihin, tietojärjestelmiin ja tietovarantoihin. Tiedonhallintayksiköllä tarkoitetaan viranomaista, jonka tehtävänä on järjestää tiedonhallinta lain vaatimusten mukaisesti. Tiedonhallintayksikkö ei välttämättä ole virasto, joten asiaa on jatkovalmistelussa arvioitava myös tältä kannalta. Mikäli uusi valtakunnallinen virasto olisi oma tiedonhankintayksikkönsä, tämäkin seikka saattaisi puoltaa yhden viraston mallia.

Tiedonhallintayksikön käsitettä avattiin tiedonhallintalakia koskevassa hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 38/2018 vp). Mietinnössä kiinnitettiin huomiota perustuslakivaliokunnan (PeVL 73/2018 vp) esittämään huomioon siitä, että tiedonhallintayksikön käsitteen suhde viranomaisen ja viraston käsitteisiin ei käynyt ehdotetusta sääntelystä selkeästi ilmi.

**Pohjanmaan käräjäoikeuden** mielestä asianajotoiminnan siirtyminen laajalti viranomaispohjaiseksi vaikuttaa monella tapaa vahingollisesti länsimaisen oikeusvaltion peruslähtökohtiin. Palvelujen saatavuus koko maassa olisi voitu muullakin keinoin varmistaa (sikäli kun se ylipäänsä on mahdollista). Kun jo kauan sitten on valittu tämä tie, on toki parasta keskittää hallinnollinen toiminta yhteen virastoon ja vielä parempi olisi ollut pitää oikeusapu erillään muista.

**Oikeudenkäyntiavustajalautakunta** katsoo, että oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa ei tulisi siirtää oikeusapu- ja edunvalvontaviraston yhteyteen. Lautakunnan selvitysmiehelle antama lausunto on selostettu pääpiirteissään selvityksen sivulla 98. Lautakunta uudistaa näkemyksensä ja katsoo, että lautakuntaa ei tule siirtää perustettavan viraston yhteyteen seuraavilla perusteilla:

- Luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien ja julkisen oikeusavun välillä voidaan nähdä eräänlainen kilpailuasetelma, minkä vuoksi lautakunnan luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin kohdistuvaa valvontaa ei ole perusteltua sijoittaa julkisesta oikeusavusta vastaavaan virastoon. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan riippumattomuuteen voisi kohdistua epäilyjä tällaisessa asetelmassa.
- Lautakunnalla ei ole liityntää mahdollisesti perustettavaan oikeusapu- ja edunvalvontavirastoon, eikä sen hallintopalveluiden tuottamisesta virastossa olisi saatavissa kustannussäästöjä.
- Viraston ja lautakunnan tehtävät poikkeavat toisistaan. Lautakunta on lupa- ja valvontaviranomainen ja virasto puolestaan olisi oikeusavun ja edunvalvonnan palveluja tuottava yksikkö.
- Oikeudenkäyntiavustajalautakunta saattaisi joutua valvomaan myös julkisen oikeusavustajan toimintaa, jos tämä samanaikaisesti olisi myös luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Laissa ei nimittäin ole säädetty luvan raukeamisesta siinä tapauksessa, että lupalakimies nimitetään julkisen oikeusavustajan virkaan.
- Oikeudenkäyntiavustajalautakunta suorittaa vuosittain asianajajayhdistykselle 2/3 maksetuista valvontamaksuista. Vuosittain tilitettävä summa on noin 429 000 euroa. Maksuliikenne asianajajaliiton suuntaan voisi olla erikoista, jos oikeudenkäyntiavustajalautakunta olisi osa valtion tulostavasta virastosta.

Selvitysmies on todennut, että lautakunnan esittämät näkökohdat ovat perusteltuja. Hän on tuonut esiin, että lautakunta voitaisiin ennemmin siirtää mahdollisesti perustettavan uuden viraston ("Oikeushallintovirasto") yhteyteen, jonka tehtäväksi on suunniteltu oikeushallinnon riippumattomien erityisviranomaisten keskushallintotehtävien hoitamista. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta yhtyy selvitysmiehen näkemykseen ja katsoo, että lautakunta olisi luontevampaa siirtää oikeushallintoviraston yhteyteen.

**Tietosuojaavaltuutetun toimisto** kiinnittää lausunnossaan huomiota selvityksen sivulla 35 on todettuun: "Oikeusavun substanssitehtävät hoidettaisiin oikeusapu- ja edunvalvonta-alueilla. Alueiden asiankäsitteilyjärjestelmät olisivat toimistokohtaisia, eikä Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston kanslialla, oikeusapu- tai edunvalvonta-alueen johtajalla tai muilla toimistoilla olisi siten pääsyä toisen toimiston asiankäsitteilyjär-

jestelmään. Tietoturvasyistä tulisi jatkovalmistelun aikana harkita olisiko asiankäsittelyjärjestelmien syytä olla toimipaikkakohtaisia, jolloin toisessa toimipaikassa toimivalla julkisella oikeusavustajalla tai yleisellä edunvalvojalla olisi pääsy tietyn asiakkaan tietoihin vain, jos hänellä työtehtävien kannalta olisi siihen tarvetta”.

Henkilötiedot on suojattava lainvastaiselta käsittelyltä sekä vahingossa tapahtuvalta häviämislähteen, tuhoutumiselta tai vahingoittumiselta käyttäen asianmukaisia teknisiä tai organisatorisia toimia. Organisatorisena toimenpiteenä voidaan mainita esimerkiksi se, että tietoihin pääsy mahdollistetaan vain sellaisille henkilöille, joiden tosiasiaa tiedetään tarvitsevan tiettyjä tietoja. Organisaatioiden tulisi tarkastella eri työtehtäviä ja arvioida, millaista henkilötietojen käsittelyä kukin työtehtävä edellyttää ja mihin tietoihin työntekijällä tulisi olla pääsy työtehtäviensä suorittamiseksi. Kysymyksenasettelua olisi siksi arvioitava tarkemmin.

**Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** toteaa lausunnossaan oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävänä olevan varmistaa, että oikeusturvapalvelut ovat kaikkien saatavilla. Toimialan tehtävänä on yksilön oikeudellisten ja taloudellisten etujen ajaminen, puolustaminen, edistäminen, valvominen ja vahvistaminen ammattimaisesti, asiakasta arvostaen ja myönteisiä asiakaspalvelukokemuksia luoden. Tässä toiminnassa ohjaavia arvoja ovat 1) laatu ja vahva asiantuntemus: toimintamme perustuu monipuoliseen, laadukkaaseen ja jatkuvasti kehittyvään osaamiseen, 2) oikeudenmukaisuus: toimimme asiakkaitamme, sidosryhmiämme ja toisiamme kohtaan avoimesti, puolueettomasti, riippumattomasti, luottamuksellisesti, vastuullisesti ja yhdenvertaisesti sekä 3) toiminnan tuloksellisuus: pyrimme tuottamaan palveluita yhä tehokkaammin. Visionamme vuodelle 2025 on toimia yhdessä, asiakkaan parhaaksi, ennaltaehkäisevästi, monikanavaisesti ja ketterästi. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää tärkeänä näiden vuonna 2020 vahvistettujen arvojen, vision ja mission sekä strategian huomioon ottamista esityksen jatkovalmistelussa.

Megatrendit, kuten esimerkiksi digitalisaatio, robotiikka ja tekoäly, muuttavat maailmaa ja työelämää yhä kiihtyvällä vauhdilla. Myös muut toimintaympäristön muutokset kuten kansainvälistyminen, kansainvälisen turvallisuustilanteen epävarmuus, yhteiskunnan monimuotoistuminen ja moniarvoistuminen, väestörakenteen muutokset ja muuttoliike vaikuttavat kaikkien oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimialojen toimintaan. Perus- ja ihmisoikeuksien sekä EU-oikeuden merkitys on korostunut, sovellettavat oikeuslähteet monimuotoistuneet ja käsiteltävät oikeussuhteet monimutkaistuneet. Väestön ikääntyminen ja heikko taloudellinen tilanne sekä koronaviruksen yhteiskunnalliset vaikutukset heijastuvat suoraan viraston toimintaan sen palvelujen tarvetta lisäävästi. Henkilöstöressurssien riittävyys ja allokointi todellisen kysynnän mukaan on tärkeää. Organisaation ketteruus ja kyky vastata muutoksiin on edellytys toiminnan turvaamiselle. Uusien menetelmien ja toimintatapojen käyttöönotto ja prosessien jat-

kuva kehittäminen on välttämätöntä. Tässä oikeusapu- ja edunvalvontapiirien henkilöstö on osoittanut esimerkillistä taitoa ja kykyä kuluneen koronavuoden aikana. Organisaation toiminnan edellytyksenä oleva osaaminen on ihmisten osaamista, jonka vuoksi henkilöstön osaamisen kehittämiseen on edelleen panostettava ja heidän osallisuutensa organisaation jatkuvassa kehittämisessä turvattava.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää tärkeänä ammattimaisen johtamisen ja esimiestyön turvaamista koko virastossa. Julkinen johtaminen rakentuu vahvalle yhteiselle arvopohjalle. Siinä korostuvat sekä perinteiset hyvän hallinnon periaatteet että ammattimaisen johtamisen vaatimukset. Hyvä ja kokonaisvaltainen toiminnan johtaminen ja esimiestyö edellyttävät muun muassa toimeenpano- ja palvelukykyä, esimerkillistä henkilöstöjohtamista ja hyvän hallinnon toteutumista. Hyvä esimiestyö ja toimiva hallinto vaikuttavat keskeisesti koko viraston tulokselliseen toimintaan.

**Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** näkemyksen mukaan yhden viraston perustaminen olisi hyvä ratkaisu. Vielä kannattaisi kuitenkin arvioida, olisiko keskuhallinnon ja toimistojen välissä tarpeen olla alueellinen johto. Suomi olisi mahdollista jakaa esimerkiksi 4–6 oikeusapu- ja edunvalvonta-alueeseen samaan tapaan kuin Syyttäjälaitoksessa. Alueen johtaja muun muassa johtaisi ja kehittäisi oikeusapu- ja edunvalvontatoimintaa alueella, huolehtisi alueen sidosryhmäyhteistyöstä ja osallistuisi valtakunnallisen toiminnan kehittämiseen. Selvityksen mukaisessa esityksessä oikeusavun ja edunvalvonnan toimialajohtajat ovat melko kaukana toimistojen johtavista, jolloin toimistojen johtavat voivat tietyissä asioissa tuntea olonsa yksinäiseksi ja on olemassa riski, että toimialajohtajat melko kaukana toimistoista irtaantuvat oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen arjesta.

**Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** näkemyksen mukaan hallinnon osalta kyse on positiivisesta muutoksesta. Tällä hetkellä hallintoyksiköt ovat varsin pieniä ja haavoittuvia varsinkin poissaolojen ja lomien aikana. Hallinnon lisäresursointi ja hallinnon erikoistuminen nähdään myös positiivisina asioina.

**Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin** näkemyksen mukaan alueellisen hallinnollisen väliportaan tarvetta on syytä vielä selvittää vaihtoehtoisena organisaatiomallina. (vrt. Syyttäjälaitos, Ulosottolaitos)

Johtavat edunvalvojat kokevat, ettei edunvalvontaa ole riittävästi kuultu ja huomioitu, vaikka se on sektoreista suurin. Edunvalvonnan prosesseihin ei ole valmisteluvaiheessa perehdytty riittävästi, jotta kaikki näkökohdat olisi voitu huomioida. Mahdollisessa jatkovalmistelussa edunvalvontaa toivotaan kuultavan paremmin.

Toimistotason vastualueisiin ja johtamistyöhön tulee kiinnittää erityistä huomiota ja siihen tulee myös varata riittävästi resursseja. Kyseessä on pääasiassa ylempää hallintoa koskeva muutos, mutta varsinainen asiakkaiden kannalta merkittävä työ tehdään toimistoissa, ja asiakastyön sujuvuus ei missään vaiheessa saa vaarantua.

Ahvenanmaan toimiston erilainen rakenne sekä erityisesti Ahvenanmaan kielellinen erityisasema tulee huomioida hankkeen kaikissa vaiheissa. Toimistojen ja toiminnan tuki mahdollisessa tulevassa organisaatiossa tulee järjestää niin, että toiminta on sujuvaa eivätkä Ahvenanmaan kielelliset oikeudet vaarannu.

**Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri** pitää erittäin tärkeänä, että jo toiminnan alkuvaiheessa resurssit arvioidaan ja mitoitetaan realistisesti, minkä vuoksi selvitystä tulisi tältä osin syventää, kuten myös sijaistusten osalta. Esimerkiksi rekrytointien osalta, mitkä vievät merkittävästi aikaa, resurssien realistinen arvioiminen ja oikea sekä viiveetön kohdentaminen on tärkeää. Toimistoille tulee turvata riittävät resurssit niiden rekrytointien osalta, joissa ne ovat mukana.

**Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvontapiiri** toteaa keskushallinnon toiminnan yhtenäisyyden ja asiantuntemuksen edellyttävän riittävää henkilöstömitoitusta. Selvityksessä oikeusapu- ja edunvalvontaviraston talous- ja henkilöstöhallinnon henkilöstön viitearvo on 2,5 % sektorin kokonaistyöpanoksesta. Tämä vastaa valtionhallinnon yleistä linjaa. Lisäksi resurssien vahvennusta tarvitaan toimistotasolle, edellä olevan tehtävälisäyksen vuoksi. Henkilöstöresurssit ja perustamisen kustannukset määräytyvät tarkemmin virastoa koskevassa jatkotyössä.

**Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå** anser att det bör finnas en egen skild sektorschef även för ekonomi- och skuldrådgivning. Detta då dess verksamhet avviker märkbart från både rättshjälpen och intressebevakningen. Annars förbises den som en mindre andel av rättshjälpen, varmed den inte utvecklas såsom den borde utvecklas. Sakkunnigtjänsteman räcker inte till detta, såsom det inte har ansetts att det räcker för varken rättshjälpen eller intressebevakningen.

**Syyttäjälaitos** toteaa, että oikeushallinnon kansliahenkilöstöä koskeva virkaehtosopimus koskee tällä hetkellä oikeusavun ja edunvalvonnan lisäksi myös Syyttäjälaitoksen kansliahenkilöstöä. Syyttäjälaitos yhtyy selvityksessä esitettyyn kantaan siitä, että palkkaus- ja virkaehtosopimustoimivalta on perusteltua olla virastolla, koska ne ovat keskeisiä välineitä virastojohdon vastuulla olevan henkilöstöpolitiikan ja strategian toteuttamisessa. Tuomioistuinsektorin osalta kansliahenkilöstön keskushallinnon tehtävät ovat jo siirtyneet pois hallinnonalan yhteisen palkkausjärjestelmän soveltamisalan piiristä, jolloin tätä kehitystä on perusteltua jatkaa myös muilla sektoreilla.

**Digi- ja väestötietovirasto** huomauttaa, että organisaatiomuutoksella tulee olemaan suoraan vaikutusta sekä DVV:n holhousviranomaisena ylläpitämän holhousasioiden rekisterin, että väestötietojärjestelmän tietosisältöön edunvalvontaa koskevien merkintöjen osalta. Tällä hetkellä on vielä epäselvää, miten organisaatiomuutos muuttaisi nykyistä edunvalvojan määräämisprosessia, joten muutosten laajuuden arviointia on tarkennettava suunnitelmien edetessä. Erityisen merkittävä vaikutus on sillä, millä tasolla yhteys päämiehen ja edunvalvojatahon välillä tulee merkitä eri järjestelmiin ja pitääkö järjestelmien pystyä tekemään jotain päättelyä esim. päämiehen kotikunnan perusteella edunvalvontatoimistosta tai vastaavasta viranomaisesta. Lisäksi se, miten päämiehiä tullaan jakamaan jatkossa yksityisille palveluntuottajille, vaikuttaa kokonaisprosessiin edunvalvonnan määräämisessä ja sillä voi olla seurannaisvaikutuksia myös järjestelmiin merkittäviin tietoihin. DVV:lle on joka tapauksessa varattava talousarviossa järjestelmämuutoksiin tarvittava määräraha ja lisäksi muutostyöhön on varattava riittävästi aikaa.

Holhousasioiden rekisterin ja DVV:n asianhallintajärjestelmän (Maisa tai kehityksessä oleva uudempi järjestelmä) osalta kustannukset tulevat olemaan yhteensä vähintään 50.000 € ja tarvittava aika muutosten tekemiselle 4–6 kk. Väestötietojärjestelmässä on minimissään lakkautettava nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien voimassaolot. Nykyiset edunvalvontatoimistot on jo valmiiksi viety väestötietojärjestelmään, joten todennäköisesti näitä voitaisiin hyödyntää jatkossa tai tarvittaessa luoda uudet tunnukset toimistoille. Mahdollisesti myös uudelle oikeusapu- ja edunvalvontavirastolle tulisi luoda uusi tunnus. Tämän tyyppiset muutokset aiheuttaisivat väestötietojärjestelmän ylläpitopuolella vain vähäisiä, ehkä joidenkin tuhansien eurojen ulkopuolisia kustannuksia sekä tietenkin DVV:lle lisätyötä, jota voidaan arvioida tarkemmin myöhemmässä kustannusarviossa. Mikäli muutokset rajoittuisivat näihin pieniin muutoksiin, 4–6 kk:n aika olisi alustavasti arvioiden riittävä myös VTJ-ylläpidon osuuteen. Myös väestötietojärjestelmän muutostietopalveluun ja massamuotoiseen tiedonluovutukseen aiheutuvien kustannusvaikutusten arvioidaan tämän vaihtoehdon toteutuessa olevan kohtalaisen pieniä, karkeasti arvioiden n. 10 000–20 000 €.

Mikäli muutokset olisivat merkittävästi monimutkaisempia, esim. jos tarvittaisiin automaattista päättelyä päämiehen asuinkunnan ja edunvalvontatoimiston välillä tai jos organisaatorakenne muuttuisi siinä määrin, että jouduttaisiin muuttamaan niitä asianhallinnan tai holhousasioiden rekisterin tietoja, jotka välittyvät väestötietojärjestelmän suuntaan, kustannukset voivat kohota VTJ-ylläpidon osalta alustavan arvion mukaan kokoluokkaan 50 000–100 000 €. Lisäksi muutoksista tulisi edelleen seurannaisvaikutuksia ja kustannuksia todennäköisesti myös väestötietojärjestelmän tietopalveluihin. Muutostietopalvelun ja yksityiselle sektorille tapahtuvan massamuotoisen tiedonluovutuksen muutostietopalvelun ja yksityiselle sektorille tehtävän massamuotoisen tiedonluovutuksen osalta olisi keskeistä päästä keskustelemaan muutosten laajuudesta riittävän ajoissa,

vaikuttamaan yhteistyössä niiden laajuuteen ja saada päätökset mahdollisista VTJ:ään näkyvistä organisaatorakenteen muutoksista viimeistään puoli vuotta ennen aiottuja muutoksia. Kokonaisuutena väestötietojärjestelmän ylläpidon ja tietosisältöön vaikuttavien töiden kustannuksiksi arvioidaan tämänhetkisillä tiedoilla yhteensä noin 30.000–170.000 € sekä DVV:n oman henkilötöiden osuus riippuen ratkaisusta.

Riippumatta siitä, milloin uuden viraston olisi määrä aloittaa toimintansa, on erityisesti muutostietopalvelun osalta tärkeää saada tieto lopullisista ratkaisuista vähintään puoli vuotta ennen uuden viraston mahdollista aloitusajankohtaa, vaikka muutokset olisivat pieniäkin. DVV:n on varattava tarvittavat resurssit muutosten tekemiseen, jotta mm. muiden yhtäaikaisten projektien ja hankkeiden vaatima resurssitarve huomioon ottaen voidaan varmistaa, että muutokset ehditään tehdä sekä väestötietojärjestelmään että sen tietopalveluihin samoin kuin myös holhousasioiden rekisteriin ja asianhallintajärjestelmään.

**OHK ry** on seurannut hallinnonaloilla tapahtuneita organisaatiomuutoksia tarkasti. Uudenlaisia rakenteita luotaessa kulloisenkin sektorin/viraston perustehtävät pysyvät useimmiten samoina. Asiakkaiden palvelun tulee jatkua keskeytyksettä. Olipa kyseessä tekniset tai organisatoriset uudistukset, työn toteuttamiseen ja onnistumisen mahdollistamiseen tarvitaan henkilöstö. Henkilöstö, jota on kuultu ja ennen kaikkea kuunneltu ja joka on saanut oikeasti vaikuttaa muutoksen toteuttamiseen. Henkilöstöä on oltava riittävästi ja sen hyvinvoinnin huolehtimisesta on varmistuttava huolellisesti seurannalla, myös varsinaisen muutoksen jälkeen.

Huomio kiinnittyy sektorilla viime vuosina tapahtuneiden osin merkittävienkin organisaatiomuutosten määrään ja läheisyyteen. Muutosten määrä ja niihin sopeutuminen ei voi olla vaikuttamatta henkilöstön jaksamiseen. Jo tehtyjen muutosten kustannushyötyjen ja etenkin perusteluina käytettyjen koituneiden säästöjen todellinen määrä lienee todellisuudessa vielä pitkään negatiivinen tällaisessa muutostahdissa.

**JHL ry** toivoo henkilöstölle nykyistä parempia vaikuttamismahdollisuuksia.

**Ammattiliitto Pro ry** kannattaa tarkentavan virkaehtosopimuksen neuvottelemisen toimivallan siirtämistä virastolle siirtymäajan jälkeen. Siirron yhteydessä virkaehtosopimus- ja neuvotteluosaaminen on varmistettava ja tehtävän hoitoon on osoitettava riittävät resurssit. Uuden palkkausjärjestelmän rakentamiseen tulee varata riittävä rahoitus.

**Suomen Asianajajaliitto** muistuttaa, että oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toimitilaratkaisuissa on huomioitava asianajajasalaisuuden asettamat vaatimukset.

**Suomen Kuntaliitto** pitää tärkeänä, että uudistuksella ei vähennettäisi paikallisten palvelujen tai henkilöstön määrää taaten näin edelleen kattavat palvelut kaikissa Suomen kuntakentän osissa.

**Suomen Lakimiesliitto** huomauttaa, että oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden saatavuus tulee turvata myös jatkossa koko valtakunnan alueella, ja niille tulee turvata riittävät resurssit. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen henkilökunnan työssä jaksamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta asiakkaille voidaan turvata palvelut. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen asiakkaat ovat usein haastavissa elämäntilanteissa olevia henkilöitä, joten heidän auttamisekseen on työntekijöiden osaamiseen ja työhyvinvointiin kiinnitettävä erityisesti huomiota.

**Suomen tuomariliitto** on aiemmassa asiaa koskevassa lausunnossaan 15.2.2019 katsonut, että toimiston omien asiakkaiden oikeusapupäätösten tekemistä ei tulisi keskittää. Nyt lausuntokierrokselle toimitetussa selvityksessä oikeusapupäätösten tekemistä ei esitetä nykyistä enempää keskitettäväksi, joten Tuomariliitolla ei ole tältä osin aihetta enempään kannanottoon.

Tuomariliitto katsoo tärkeäksi, että oikeusapupäätösten mahdollisen automatisoinnin jatkoselvityksessä otetaan huomioon tietoturvaan ja asiakkaiden neuvonnan tarpeeseen liittyvät näkökohdat sekä arvioidaan, mitä vaikutuksia automatisoidulla päätöksenteolla on muutoksenhaun kautta tuomioistuinlaitokseen.

**Julkiset oikeusavustajat ry** huomauttaa, että oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen henkilökunnan työssä jaksamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta asiakkaille voidaan turvata palvelut. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen asiakkaat ovat usein haastavissa elämäntilanteissa olevia henkilöitä, joten heidän auttamisekseen on työntekijöiden osaamiseen ja työhyvinvointiin kiinnitettävä erityisesti huomiota.

Riittävien henkilöstöresurssien turvaaminen on erityisen tärkeää. Yhdistyksen tietoon on tullut, että kuluvankin vuoden alusta henkilöstöä eri toimistoissa on vähennetty. Tämä on huolestuttava kehityssuunta, joka jatkuessaan johtaa väistämättä työn tuottavuuden ja tuloksellisuuden sekä henkilöstön hyvinvoinnin heikkenemiseen sekä pahimmillaan ihmisten oikeusturvan vaarantumiseen.

**Yleiset edunvalvojat ry** pyytää lausunnossaan kiinnittämään huomiota siihen, että edunvalvontasektoria kuullaan hankkeen valmistelussa oman sektorinsa parhaina asiantuntijoina.

Yleiset edunvalvojat ry on perustettu 24.6.2020. Yhdistyksen tarkoituksena on valvoa edunvalvonta-alalla toimivien työntekijöiden, virkamiesten ja alan yritysten yleisiä ja



yhteisiä etuja, edistää jäsenistönsä välistä yhteistoimintaa ja parantaa alan yleisiä toimintaedellytyksiä. Tarkoituksena on myös lisätä keskustelua virastojen ja valtionhallinnon yksiköiden ja toimijoiden välillä.

Edunvalvonta koskettaa valtakunnallisesti kymmeniä tuhansia ihmisiä. Edunvalvonassa arvioidaan olevan valtakunnallisesti päämiehiä vuonna 2021 yhteensä noin 46 000. Näin ollen edunvalvonta tekee erittäin vaikuttavaa työtä.

Yleiset edunvalvojat ry katsoo aiheelliseksi, että selvitystyössä pohdittaisiin tarkemmin, miten asioista päätetään keskusvirastossa. Nyt tehdyssä selvityksessä ei yhdistyksen mielestä oteta riittävästi kantaa siihen, kenelle piirihallinnon tehtävät siirtyvät. Erityisesti substanssiasioiden laatuun vaikuttavat seikat on selvityksessä sivuutettu, kuten toimistossa tehtävä lähiesimiehen työ. Puutteena on selvästi myös se, ettei toimistoista ole edustusta johtoryhmätyöskentelyssä. Miten johtoryhmä ja vastuualuejohtajat tai toimialajohtaja saavat toimistoista tarvittavan tiedon ja kunkin toimiston tilan. Miten tässä organisaatiossa varmistetaan se, että keskusvirastokeskeisessä mallissa jokainen toimisto pystytään huomioimaan mahdollisine omine erityispiirteineen. Yleiset edunvalvojat ry katsoo, että virastoon perustettavassa kehittämissyksikössä tulisi olla vähintään neljä täysipäiväistä virkamiestä kehittämässä edunvalvonnan substanssia, sekä sidosryhmäyhteistyötä valtakunnallisesti.

Edunvalvonta alana hyötyisi vielä dynamisemmasta kehittämistyöstä. Kehittämistyöhön tulisi siksi panostaa resursseja vielä nykyistä enemmän. Valtakunnallinen kehittämistyö on suora investointi päämiesten oikeusturvaan ja edunvalvontatyön laatuun. Kehittämissyksikkö toimisi vuoropuhelussa toimistojen johtavien edunvalvojien sekä tiimiesimiesten kanssa.

Edunvalvonnassa olisi mahdollista saada huomattava hyöty toimintojen yhdenmukaistamisesta. Edunvalvonnan kehittämistyöryhmä on tehnyt ansiokasta työtä edunvalvonnan parhaiden käytäntöjen löytämiseksi. Uudessa organisaatiossa olisi mahdollista tehdä kehittämistyölle ja henkilökunnan kouluttautumiselle vielä dynamisempi malli, jossa resursseja olisi kohdennettu sekä kehittämistyöhön että kouluttautumiseen siinä määrin, että kehittämistä olisi mahdollista tehdä nopeallakin aikataululla. Tämä toisi selkeää työajan säästöä nykytilanteeseen verrattuna, jolloin jokainen toimisto perehdyttää samoja asioita virkamiehille. Samalla se myös lisäisi päämiesten oikeusturvaa henkilökunnan ammattitaidon lisääntyessä ja tasalaatuistuuessa.

Kehittämistyössä olisi mahdollista hyödyntää myös valtakunnallista yhteistyötä sidosryhmien kanssa. Tämän hetkinen tilanne on, että jokainen toimisto neuvottelee, selvittää ja ohjeistaa itsenäisesti, mikä tarkoittaa sitä, että resursseja käytetään suuri määrä sellaiseen työhön, jossa olisi mahdollista tehdä valtakunnallista työtä. Esimerkiksi Kelan, verottajan, sekä ulosoton kanssa käytävät neuvottelut olisi mahdollista

jossain määrin tehdä valtakunnallisella tasolla. Tosin resursseja olisi oltava tässäkin riittävästi, jotta paikallinen yhteistyötahojen kanssa tapahtuva yhteistyö ja sen kehittäminen voidaan huomioida.

Toimialajohtajan alaisuudessa tulisi myös olla riittävä määrä hallinto- ja taloussihteereitä. Nyt annetussa selvityksessä ei ole otettu kantaa hallinto- ja taloussihteerien lukumäärään. Yleiset edunvalvojat ry:n mielestä hallintosihteereiden määrää ei tulisi ainakaan missään nimessä vähentää, vaan pikemminkin lisätä nykyisestä määrästä. Lukua tulisi verrata valtionhallinnon keskiarvoon. Nykyisessä piiriorganisaatiossa hallintosihteereitä ei ole ollut riittävä määrä. Tämän johdosta hallinnollisia työtehtäviä on valunut takaisin toimistotasolle, missä ei enää ole ollut hallintosihteereitä, vaan hallinnollisia työtehtäviä on tehty edunvalvonnan henkilökunnan toimesta oman työn ohella. Tämä on kuormittanut erityisesti johtavia yleisiä edunvalvojia. Piirirakennemuutoksen kantava ajatus oli mahdollistaa se, että johtavat pystyisivät käyttämään enemmän aikaa itse substanssityöhön ja sen johtamiseen.

Myös valtakunnallinen tiedottaminen ja tiedonkulku tulisi hoitaa keskitetysti kehitysyksikön ja hallintosihteerien toimesta, jotta tiedonkulku olisi sujuvaa ja yhdenmukaista valtakunnallisesti. Viestintään tulisi panostaa entistä vahvemmin. Viestinnän kanavien sekä työkalujen kehittäminen on olennainen kehityskohde.

Selvityksessä todetaan, että johtavat yleiset edunvalvojat hoitaisivat vaativia substanssiasioita. Tässä vaiheessa olisi tärkeää ottaa kantaa siihen, mitä ovat vaativat substanssiasiat ja kuka ne määrittää. Edunvalvonnassa asiakassuhteet kestävät vuosia, eivätkä päämiehen asiat välttämättä säily ikuisesti vaikeina. Tilanteet elävät vuosien saatossa. Kuinka tämä heijastuu johtavalle yleiselle edunvalvojalle määriteltyyn vaikeiden substanssiasioiden hoitamiseen? Esityksessä ei myöskään sen tarkemmin ole pohdittu sitä, miten tämä suhtautuu johtavilla olevaan esimiestyöhön. Esimiestyössä edellytetään usein muita ominaisuuksia kuin parasta substanssiosaajutta. Useinkaan paras substanssiosaaja ei ole ominaisuuksiltaan paras esimies. Perustettavan viraston henkilöstötavoitteina tulee olla hyvä ja innostava ammattimainen johtaminen, joka perustuisi yhä vahvemmin ns. ammattijohtamiselle ja tälle tulisi luoda riittävät resurssit. Jos johtaville yleisille edunvalvojille lisätään substanssivastuuta, on se väistämättä pois esimiestyöstä.

## 4 Liitteet

### 4.1 Lausuntopyyntö

09.12.2020 VN/4142/2020

#### **Oikeusapu- ja edunvalvontavirasto – selvitys perustamisesta**

Oikeusministeriö asetti 2.3.2020 varatuomari Juhani Jokisen selvittämään mahdollisen Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamiseen liittyviä seikkoja. Selvityksessä tuli huomioida julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden saatavuuden ja yhdenvertaisuuden turvaaminen, monipaikkaisen organisaation säilyttäminen, taustatehtävien hoitaminen monipaikkaisesti ja verkostomaisesti sekä kielellisten oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen. Tavoitteena oli myös sektorin keskushallintotehtävien siirtäminen oikeusministeriöstä uudelle virastolle. Erityistä huomiota tuli vielä kiinnittää esteellisyyttä koskevien periaatteiden toteutumiseen uudessa organisaatiossa.

Selvitys ehdottaa uuden Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista:

- Virasto olisi päällikkövirasto, joka muodostuisi keskushallinnosta sekä oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoista.
- Nykyisistä virastomuotoisista oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luovuttaisiin ja niiden tehtävät siirtyisivät uuden viraston keskushallinnolle.
- Viraston keskushallinto vastaisi puhtaasti hallinnollisista ja muista taustatehtävistä eikä se voisi puuttua toimistojen materiaalisten tehtävien hoitamiseen.
- Virasto olisi kirjanpityyksikkö. Siirtymäajan jälkeen virastolle voitaisiin antaa myös virkaehtosopimusten neuvottelupaltaa.
- Oikeusministeriössä nykyisin hoidettavat sektoria koskevat keskushallintotehtävät siirtyisivät perustettavalle virastolle.
- Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen toimipaikkaverkostoon ja niiden itsenäiseen asemaan toimeksiantojen hoitamisessa ei esitetä muutoksia.

- Toimistojen hallinnollisia tehtäviä ei käytännössä lisättäisi, mutta esittelyjärjestelmän käyttöä ehdotetaan laajennettavaksi.
- Oikeusapupäätösten tekemistä ei esitetä enempää keskitettäväksi. Pidemmällä aikavälillä voisi selvityksen mukaan kuitenkin harkita oikeusapupäätösten automatisointia.
- Virastoon ehdotetaan perustettavaksi hallinnon, talouden ja kehittämisen vastualueet sekä oikeusavun ja edunvalvonnan toimialajohtajien toiminnot. Talous- ja velkaneuvonta säilyisi oikeusaputoimistojen yhteydessä, mutta tehtävää varten olisi keskushallinnossa asiantuntijavirkamies.
- Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan ja kuluttajariitalautakunnan keskushallintotehtäviä ei esitetä siirrettäviksi virastoon.
- Viraston perustaminen merkitsisi karkean arvion mukaan noin 2,5 miljoonan €:n vuotuista lisärahoitustarvetta.

1. Kannatatteko Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista ja nykyisistä oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopumista?

2. Miten arvioitte Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamisen ja piiriorganisaatiosta luopumisen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

3. Tulevatko erityisesti julkista oikeusapua koskevat esteellisyyden periaatteet turvatuiksi ehdotetussa virastorakenteessa?

4. Miten arvioitte viraston perustamisen vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluiden saatavuuteen ja yhdenmukaisuuteen?

5. Pidättekö ehdotettua viraston keskushallinnon organisaatorakennetta perusteltuna?

6. Pidättekö perusteltuna viraston keskushallinnon tehtävien hoitamista monipaikkaisesti ja verkostomaisesti?

7. Muut selvitystä koskevat huomionne?

## 4.2 Begäran on utlåtande

09.12.2020 VN/4142/2020

### Utredning om en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet

Justitieministeriet tillsatte den 2 mars 2020 vicehäradshövding Juhani Jokinen för att utreda inrättandet av en eventuell rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet. Utredningen skulle utgå ifrån att trygga tillgången till lika tjänster för offentlig rättshjälp, allmän intressebevakning, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, att bevara en organisation med verksamhet på flera orter, att bakgrundsuppgifter sköts på flera orter och i nätverk samt att se till att de språkliga rättigheterna tillgodoses. Ett annat mål var att överföra centralförvaltningsuppgifterna inom sektorn från justitieministeriet till en ny myndighet. Särskild uppmärksamhet skulle också fästas vid iakttagandet av principerna om jäv i den nya organisationen.

Utredningen föreslår att det ska inrättas en ny Rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet:

- Myndigheten ska vara ett chefsstyrkt ämbetsverk som består av centralförvaltningen samt rättshjälps- och intressebevakningsbyråerna.
- De nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten i form av ämbetsverk slopas och deras uppgifter överförs till den nya myndighetens centralförvaltning.
- Myndighetens centralförvaltning svarar för rent administrativa uppgifter och andra bakgrundsuppgifter och den ska inte kunna ingripa i skötseln av byråernas materiella uppgifter.
- Myndigheten ska vara en egen bokföringsenhet. Efter övergångsperioden kan myndigheten också ges förhandlingsrätt i fråga om tjänstekollektivavtal.
- De centralförvaltningsuppgifter inom sektorn som för närvarande sköts vid justitieministeriet överförs till den myndighet som ska inrättas.
- Det föreslås inga ändringar i rättshjälps- och intressebevakningsbyråernas nätverk av verksamhetsställen eller i deras självständiga ställning vid skötseln av uppdrag.

- Byråernas administrativa uppgifter utökas i praktiken inte, men det föreslås att användningen av föredragningssystemet utvidgas.
- Det föreslås inte att beslutsfattandet om rättshjälp ska centreras mer än för närvarande. På längre sikt kan det dock enligt utredningen bli aktuellt att överväga en automatisering av rättshjälpsbesluten.
- Det föreslås att vid myndigheten inrättas ansvarsområden för förvaltning, ekonomi och utveckling samt funktioner för sektorschefer för rättshjälp och intressebevakning. Den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen ska fortsättningsvis finnas i samband med rättshjälpsbyråerna, men inom centralförvaltningen ska finnas en sakkunnigtjänsteman för denna uppgift.
- Rättegångsbiträdesnämndens och konsumenttvistenämndens centralförvaltningsuppgifter ska enligt förslaget inte överföras till myndigheten.
- Inrättandet av denna myndighet skulle enligt en grov uppskattning innebära ett behov av tilläggsfinansiering på ca 2,5 miljoner euro per år.

1. Understöder ni inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet och slopandet av de nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistrikten?

2. Hur tror ni att inrättandet av en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet och slopandet av distriktsorganisationen påverkar det lokala, regionala eller riksomfattande samarbetet med intressegrupper?

3. Är principerna om jäv särskilt i fråga om offentlig rättshjälp tryggade i den föreslagna ämbetsverksstrukturen?

4. Hur bedömer ni att inrättandet av en ny myndighet påverkar tillgången till lika tjänster i den offentliga rättshjälpen, den allmänna intressebevakningen samt den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen?

5. Anser ni att den föreslagna organisationsstrukturen för den nya myndighetens centralförvaltning är motiverad?

6. Tycker ni att det är motiverat att sköta centralförvaltningens uppgifter på flera orter och i nätverk?

7. Övriga kommentarer om utredningen:

Oikeusministeriö  
PL 25  
00023 Valtioneuvosto  
[www.oikeusministerio.fi](http://www.oikeusministerio.fi)

Justitieministeriet  
PB 25  
00023 Statsrådet  
[www.justitieministeriet.fi](http://www.justitieministeriet.fi)

ISSN 2490-1172 (PDF)  
ISBN 978-952-259-900-1 (PDF)